

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ในการอ่านจับใจความภาษาไทยและเจตคติต่อวิชาภาษาไทย ที่เรียนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการเรียนด้วยตนเอง ของนักศึกษาศูนย์บริการการศึกษา-นอกโรงเรียนอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนี้ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ การเรียนด้วยตนเอง การอ่านจับใจความภาษาไทย และเจตคติ โดยนำผลการศึกษามาสรุปและนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

1. กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
2. การเรียนด้วยตนเอง
3. การอ่านจับใจความภาษาไทย
4. เจตคติ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

1.1 ความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

กระบวนการกลุ่ม หรือกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Group process” บางแห่งเรียกว่ากลุ่มสัมพันธ์ หรือพลังกลุ่ม หรือพลวัตของกลุ่ม (Group dynamic) (จินตมา ลิมปิเจริญ. 2522 : 2)

สำหรับความหมายของกระบวนการกลุ่มได้มีนักวิชาการเสนอทฤษฎีไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้ เยวพา เดชะคุปต์ (2517 : 30) ได้ให้ความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่าเป็นวิธีการหรือกระบวนการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยที่ การเรียนรู้นั้น จะเกิดจากการที่ผู้เรียนเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมภายในกลุ่มย่อยด้วยตนเอง และอาศัยการวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้เรียน ซึ่งเกิดขึ้นในขณะนั้น เป็นสิ่งสำคัญในการเรียน

ทิสนา เขมมณี (2545 : 139) กล่าวถึงกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการ ขั้นตอน วิธีการ พฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้อุปกรณ์ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ได้ทั้งผลงานที่ดีและได้ทั้งความรู้สึกและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง ผู้ร่วมงาน ซึ่งจะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับพลังผลักดันจากองค์ประกอบและปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของกลุ่ม

กาญจนา ไชยพันธุ์ (2549 : 3) ได้อธิบายความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ว่าคือการทำบุคคลมารวมกันเพื่อศึกษาประสบการณ์ของกลุ่มหลาย ๆ ฝ่าย ศึกษาพฤติกรรมการณ์เป็นผู้นำผู้ตาม ความคิด ฝึกปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และมีการศึกษาจากประสบการณ์ โดยผู้ศึกษาจะต้องเข้าไป มีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้น

ประทีป แสงเปี่ยมสุข (2546 : 1) ได้ให้ความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ว่า หมายถึง กระบวนการทำงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก มีบทบาทของผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม และวิธีการทำงานของกลุ่ม

ฮีฟ (นพมาศ ตรีกูล. 2532 : 17 ; อ้างอิงจาก Heap. 1977. **Group Theory for Social Workers.** p. 14) ได้กล่าวว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นทางเลือกทางหนึ่งที่จะใช้ศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ เมื่อได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพราะจะมีการตกลงและแก้ปัญหาบางประการร่วมกัน อาจจะมีการยอมรับหรือไม่ยอมรับซึ่งกันและกันได้ แต่ในที่สุดกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ก็สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้

ชอว์ (Shaw. 1981 : 6) มีแนวความคิดว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นกลุ่มที่สมาชิกมีการเคลื่อนไหวหรือไม่หยุดนิ่ง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอาศัยซึ่งกันและกันของสมาชิกภายในกลุ่ม และการพึ่งพาอาศัยกันนี้ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเพราะว่ากลุ่มสัมพันธ์เป็นกลุ่มที่สมาชิกแต่ละคนมีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวเพื่อความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

รอร์นทรี (Rowntree. 1981 : 108) ได้ให้ความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ว่า เป็นระบบที่ซับซ้อนของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเน้นถึงพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ในกลุ่ม

รันเกล และชมคค์ (Runkel & Schmuck. 1992 : 743) มีแนวความคิดว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นกลุ่มที่ประกอบด้วยสาระสำคัญได้แก่การพึ่งพาไว้วางใจซึ่งกันและกัน วัตถุประสงค์และการสื่อสาร ภาวะของกลุ่มจะคงอยู่ได้ต้องอาศัยมาตรฐานของกลุ่ม (Norm) เช่นความร่วมมือกัน วิธีของการแก้ปัญหา อิทธิพลหรือการโน้มน้าวชักจูงภายในกลุ่มตลอดจนมิตรภาพภายในกลุ่ม เป็นต้น กลุ่มสามารถใช้ความไว้วางใจซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม วัตถุประสงค์ของกลุ่มตลอดจนการสื่อสารภายในกลุ่ม ในวิถีทางใดวิถีทางหนึ่ง มาพัฒนาวิถีทางปฏิบัติงานของกลุ่ม

แบรดฟอร์ด (Bradford. 1987 : 4) ได้กล่าวว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นพฤติกรรมกลุ่มที่มีผลมาจากการปะทะสังสรรค์ของบุคคลภายในกลุ่ม ซึ่งมีหลายองค์ประกอบด้วยกัน และเป็นวิธีการ ที่ทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน รู้ถึงพฤติกรรมของกันและกันเป็นการพัฒนาสมาชิกภายในกลุ่ม

จากการศึกษาสรุปได้ว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นกระบวนการที่สมาชิกภายในกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน สมาชิกทุกคนมีบทบาทหน้าที่ในการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อเรียนรู้ สิ่งต่าง ๆ ทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึกที่ดีต่อกัน เต็มใจที่จะช่วยเหลือกัน เพื่อให้ งานกลุ่มบรรลุผลสำเร็จ

1.2 หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีที่มา แนวคิดที่เกี่ยวข้อง และการประยุกต์ใช้เพื่อการเรียนการสอน ดังนี้

ทิสนา แคมมณี (2545 : 1-4) ได้กล่าวถึง วิวัฒนาการและความเป็นมาของ กระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์ สรุปได้ดังนี้

ทฤษฎี และวิธีการในการศึกษาพลังกลุ่มเกิดมาจากแนวความคิดของ เคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) นักจิตวิทยาสังคมที่ทำการศึกษเกี่ยวกับพลังกลุ่มคนสำคัญ ซึ่งทำการศึกษา เกี่ยวกับกลุ่มในแง่ของพฤติกรรมของมนุษย์ (Human behavior) ตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ. 1920 เป็นต้นมา

ระหว่างปี 1930 - 1948 เลวิน และคณะได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความเป็นมาของ กลุ่มในสังคม และสร้างเป็นทฤษฎีสถาน (Field Theory) ขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากทฤษฎี สำคัญทางจิตวิทยาของเกสโตลท์ (Gestalt Theory) และเลวินนี่เองเป็นผู้ริเริ่มคำว่า “พลัง กลุ่ม” (Group dynamics) ขึ้น มีการตั้ง “ศูนย์วิจัยพลังกลุ่ม” (Research center for group dynamics) ขึ้นในสหรัฐอเมริกา โดยมี เลวิน เป็นผู้ดำเนินการของศูนย์ ซึ่ง นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพลังกลุ่มอย่างแท้จริง โดยมีการทดลองปฏิบัติใน ห้องปฏิบัติการ

ต่อมาได้นำพลังกลุ่มมาใช้ในการฝึกมนุษยสัมพันธ์ โดยใช้วิธีการฝึกในห้องทดลองในปี 1947 ได้มีการนำเอาวิธีการฝึกที่เรียกว่า “T. Group” (Training group) มาใช้การ ฝึกผู้นำจากวงการอุตสาหกรรม คณะรัฐบาลมหาวิทยาลัยและสถาบันต่าง ๆ นับว่าเป็นความ เคลื่อนไหวครั้งสำคัญยิ่งของการนำเอาพลังกลุ่มมาใช้เป็นเครื่องมือ เพื่อช่วยแก้บุคคลในการสร้าง มนุษยสัมพันธ์และ ความเป็นผู้นำ ตลอดจนเรียนรู้ถึงกระบวนการกลุ่มและเป็นจุดเริ่มต้นของวิธีการ ใ้การศึกษาแบบใหม่ในสังคม

นับจากปี 1947 เป็นต้นมา ก็ได้มีผู้นำหลักการของพลังกลุ่มไปใช้ในการฝึกมนุษย สัมพันธ์และความเป็นผู้นำ เพื่อการแก้ปัญหา และการสร้างความสัมพันธ์อันดีในกลุ่ม รวมทั้งเพื่อ การพัฒนาบุคลิกภาพและบำบัดผู้ป่วยทางจิต และเพื่อจุดประสงค์อื่น ๆ ในวงการต่าง ๆ อย่าง กว้างขวาง ซึ่งรวมทั้งในวงการศึกษาด้วย

สำหรับในวงการศึกษาระบบการกลุ่มเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา โดยเริ่มต้นจากการปฏิรูปการศึกษา ในสหรัฐอเมริกาของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ซึ่งมีรากฐานมาจากแนวความคิดปรัชญาปฏิบัตินิยม (Experimentalism) ที่ถือว่าการศึกษาคือชีวิต คือ ความเจริญงอกงาม การศึกษาเป็นประสบการณ์และกระบวนการทางสังคมที่ต้องอาศัยความเข้าใจ ทางด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยา โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ที่มีหน้าที่เตรียมผู้เรียนให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีความสุข ไม่ใช่มีหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้เท่านั้น หลักการสอน ของดิวอี้ จึงเน้นกระบวนการเรียนการสอนมากกว่าเนื้อหาวิชา และถือว่าการเรียนรู้ด้วยการกระทำ (Learning by doing) เป็นการเรียนรู้ที่แท้จริง และเป็นแม่บทสำคัญในการจัดการศึกษาที่เน้น การรวมกลุ่มทำงานเพื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด และแสดงความคิดเห็น

จะเห็นว่าแนวคิดที่มาจากกลุ่มสัมพันธ์หรือพลังกลุ่มนี้ มีที่มานานมากแล้ว ตั้งแต่การศึกษาค้นคว้าของ เคิร์ต เลวิน ประมาณปี ค.ศ. 1920 อีกทั้ง จอห์น ดิวอี้ ได้นำกระบวนการกลุ่มเข้ามามีบทบาทในวงการศึกษานานแล้วเช่นกัน ในขณะที่การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative learning) เกิดขึ้นในปี 1987 นี้เอง (การเรียนแบบร่วมมือยึดกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นหลัก ไม่ใช่กระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์เป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนแบบร่วมมือ)

ทิสนา แจมมณี (2522 : 10-12) ได้กล่าวถึงทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีสถาน (Field Theory) ของเคิร์ต เลวิน (Kert Lewin) ซึ่งมีแนวคิดที่สำคัญสรุปได้ดังนี้คือ

- 1.1 พฤติกรรม จะมีผลมาจากพลังความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม
- 1.2 โครงสร้างของกลุ่มจะเกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะต่างกัน
- 1.3 การรวมกลุ่มแต่ละครั้งจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน ระหว่างสมาชิกในกลุ่มในรูปแบบของการกระทำ (Act) ความรู้สึก (Feel) และความคิด (Think)
- 1.4 องค์ประกอบต่าง ๆ ในข้อ 3) จะทำให้เกิดโครงสร้างของกลุ่ม ซึ่งมีความแตกต่างกัน ตามลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม
- 1.5 สมาชิกในกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากัน และพยายามช่วยกันทำงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้เกิดแรงผลักดันของกลุ่มทำให้การทำงานเป็นไปด้วยดี

2. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ (Interaction Theory) ของเบลส์ (Bales) โฮมาน (Homans) และ ไวท์ (Whyte) มีแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎี คือ

2.1 กลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์ โดยการกระทำกิจกรรมอย่างหนึ่ง หรือมีการปฏิสัมพันธ์กันทางร่างกาย ทางวาจา และจิตใจ

2.2 กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำผ่านการมีปฏิสัมพันธ์จะก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึก

3. ทฤษฎีระบบ (System Theory) มีแนวคิดที่สำคัญ ดังนี้

3.1 กลุ่มจะต้องประกอบด้วยโครงสร้างหรือระบบ ซึ่งมีการแสดงบทบาทการกำหนดบทบาทและตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิก ถือเป็นการลงทุน (Input) เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ (Output) อย่างใดอย่างหนึ่ง

3.2 การแสดงบทบาท ตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิก จะกระทำโดยการสื่อสารระหว่างกัน (Communication) และจากการเปิดเผยตัวในกลุ่ม (Open system)

4. ทฤษฎีสังคมมิติ (Sociometric Theory) ของโมเรโน (Moreno) มีแนวคิดสำคัญ ดังนี้

4.1 การกระทำและจริยธรรม หรือขอบเขตการกระทำของกลุ่มจะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ การแสดงบทบาทจำลองหรือการใช้เครื่องมือวัดการเลือก ทางสังคม

5. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic orientation) ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) มีแนวคิดที่สำคัญ คือ

5.1 เมื่อบุคคลอยู่รวมกันเป็นกลุ่มจะต้องอาศัยแรงจูงใจ ซึ่งอาจเป็นรางวัล หรือความสำเร็จภายในกลุ่ม เป็นผลมาจากการทำงานกลุ่ม

5.2 การรวมกลุ่มจะทำให้บุคคลมีโอกาสแสดงตน หรืออาจพยายามปิดบังตน โดยวิธีต่าง ๆ (Defence mechanism) การใช้แนวคิดนี้ในการวิเคราะห์กลุ่มโดยให้บุคคลแสดงออกตามความเป็นจริง โดยใช้วิธีการบำบัดทางจิต (Therapy) ก็จะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ยิ่งขึ้น

6. ทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไป (General psychology) มีแนวคิดว่าการใช้หลักจิตวิทยาต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับรู้ การเรียนรู้ ความคิด ความเข้าใจ การให้แรงจูงใจ ฯลฯ จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในแง่ของรวบรวมข้อมูลทางสังคม และการใช้ข้อมูลนั้นเป็นประโยชน์กับการแสดง พฤติกรรมของตน

7. ทฤษฎีบุคลิกภาพของกลุ่ม (Group Syntality Theory) ของ แคทเทล (Cattell) ทฤษฎีนี้อาศัยหลักการจากทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory) คือ กฎแห่งผล (Law of effect) เพื่ออธิบายพฤติกรรมของกลุ่ม โดยมีแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มและพลังของบุคลิกภาพที่ทำให้เกิดความร่วมมือในกลุ่ม มีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้

7.1 ลักษณะของกลุ่มโดยทั่วไป มีดังนี้

7.1.1 กลุ่มแต่ละกลุ่มมีสมาชิกซึ่งมีบุคลิกภาพเฉพาะตัว (Population traits)

ได้แก่ สติปัญญา เจตคติ บุคลิกภาพ เป็นต้น

7.1.2 กลุ่มแต่ละกลุ่มมีบุคลิกเฉพาะกลุ่ม (Syntality traits หรือ Personality traits) ซึ่งเป็นผลมาจากสมาชิกกลุ่มที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป บุคลิกภาพของกลุ่มได้แก่ ความสามารถของกลุ่มที่มีอยู่ การกระทำของสมาชิกร่วมกัน การตัดสินใจ รวมทั้งพฤติกรรมหรือการแสดงออกของสมาชิก เป็นต้น

7.1.3 กลุ่มแต่ละกลุ่มมีโครงสร้างภายในเฉพาะตน (Characteristic of internal structure) ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและแบบแผนหรือลักษณะในการรวมกลุ่ม

7.2 พลังอันเกิดจากบุคลิกภาพของกลุ่ม (Dynamics of syntality) หมายถึงการแสดงกิจกรรมหรือความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่มเพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง การกระทำของสมาชิกมี 2 ประการ คือ

7.2.1 ลักษณะที่ทำให้กลุ่มรวมกันได้ (Maintenance synergy) หมายถึงลักษณะของความร่วมมือในการกระทำกิจกรรมของสมาชิกแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกเป็นไปอย่างราบรื่นและก่อให้เกิดความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Cohesion) ซึ่งทำให้กลุ่มไม่แตกแยกหรือมีสมาชิกถอนตัวออกจากกลุ่ม

7.2.2 ลักษณะที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ (Effective synergy)

หมายถึง กิจกรรมที่สมาชิกกระทำเพื่อให้กลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

8. ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (A theory of group achievement)

สโตกคิลล์ (Stogdill) ได้อธิบายทฤษฎีนี้ไว้ว่า สัมฤทธิ์ผลของกลุ่มโดยทั่วไปมี 3 ด้าน คือ

8.1 การลงทุนของสมาชิก (Member inputs) เมื่อบุคคลมารวมกลุ่มกัน ต่างคนต่างจะแสดงออกและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมทั้งคาดหวังการตอบสนองตามความคิดเห็นและความเข้าใจของตน ซึ่งการกระทำต่าง ๆ ของสมาชิกกลุ่มถือเป็นการลงทุนของสมาชิก

8.2 โครงสร้างและผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม ประกอบด้วย

8.2.1 โครงสร้างอย่างเป็นทางการ (Formal structure) คือสิ่งที่คาดหวังจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก เช่น การกำหนดตำแหน่งให้แก่สมาชิกแต่ละคนให้มีฐานะ (Status) และหน้าที่ (Functions) ตามที่ควรจะเป็น เพื่อให้สมาชิกกระทำและตอบสนองตามที่คาดหวังไว้และ ทำให้ผลของการทำงานเป็นจริงขึ้นมาได้

8.2.2 โครงสร้างเกี่ยวกับบทบาทของสมาชิก (Role structure) คือ โครงสร้างของกลุ่มที่เชื่อว่าจะมีอยู่ภายในตัวสมาชิกแต่ละคน สมาชิกแต่ละคนจะมีอิสระที่จะแสดงบทบาทของตนได้อย่างเต็มที่ บทบาทที่กล่าวถึงได้แก่ ความรับผิดชอบ (Responsibility) และอำนาจ (Authority) ในการทำตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

8.2.3 ผลงานของกลุ่ม (Group outputs) หรือสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (Group achievement) หมายถึงผลที่ได้รับจากการลงทุนของสมาชิกซึ่งได้แก่การแสดงผล การปฏิสัมพันธ์ และการคาดหวังผลโดยผ่านการแสดงผลตามโครงสร้างและการกระทำของกลุ่ม

สัมฤทธิ์ผลของกลุ่มดังกล่าว เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการลงทุนของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม ซึ่งหมายถึงการแสดงผลของสมาชิกแต่ละคน การปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก ความรับผิดชอบของสมาชิก การใช้อำนาจของผู้นำ บทบาทหน้าที่ของสมาชิก ทั้งที่เป็นทางการและที่เป็นบทบาทเฉพาะตน การคิดและตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น

9. ทฤษฎีพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Fundamental interpersonal relations orientations) ชุทซ์ (Schutz) อธิบายทฤษฎีนี้ไว้ว่า สมาชิกกลุ่มทุกคนมีความต้องการที่จะเชื่อมโยงสัมพันธ์กับผู้อื่น ต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม/หมู่/คณะ (Inclusion) ต้องการที่จะได้รับการยอมรับนับถือและการยกย่องจากผู้อื่น นอกจากนี้ยังต้องการที่จะเป็นที่รักของบุคคลอื่น (Affection) และในขณะที่เดียวกันก็ต้องการที่จะมีอำนาจเหนือผู้อื่น ควบคุมผู้อื่น (Control) บุคคลแต่ละคนมีรูปแบบหรือมีลักษณะเฉพาะในการปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงและปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ซึ่งความสัมพันธ์นั้นอาจเป็นไปได้ (Compatibility) หรือเข้ากันไม่ได้ (Incompatibility) ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์และการปรับตัวของสมาชิกในกลุ่ม

10. แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ทางปัญญา ประเวศ วะสี (2539 : 42-50) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ทางปัญญา ด้านการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษา โดยกล่าวถึงการศึกษาจากการคิด (การอ่านจับใจความเป็นกระบวนการคิด) และการเรียนเป็นกลุ่มเพื่อฝึกการนำเสนอในการประชุมกลุ่ม ฝึกการฟัง (ถ้าได้ยินคนอื่นบ้างก็จะฉลาดขึ้นมาก) ฝึกการปฐษา-วิชันนาในกลุ่ม เพื่อให้เกิดความแตกฉานทางปัญญาและเกิดวิจรรณญาณ รวมทั้งหัดให้มีความอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง หรือเห็นความงามของความหลากหลาย ซึ่งเป็นการพัฒนาจิตใจที่สูงยิ่ง การปฐษา-วิชันนาเป็นการสร้างจริยธรรมไปด้วยในตัว และได้กล่าวเกี่ยวข้องกับ "คิดไม่เป็น" โดยกล่าวถึงเป้าหมายของการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ที่ถูกต้องว่า จุดอ่อนของการเรียนการสอนของไทยที่เกิดขึ้นในสถาบันการศึกษาทุกระดับ เป็นการศึกษาที่สร้างความอ่อนแอทางสติปัญญา หรือสร้างคนที่พิการทางปัญญา และทำลายศักยภาพในการเรียนรู้ กล่าวคือ เราสร้างคนที่ขาดความรอบรู้ ไม่รู้ความจริง คิดไม่เป็น ทำอะไรไม่เป็น ขาดความรักในหัวใจ ไม่มีฉันทะ และขาดความสามารถในการสร้างความรู้ ไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคม และสร้างปัญหาต่อเนื่องต่าง ๆ ในสังคมอย่างมากมาย โดยเน้นว่า การศึกษาที่ดีควรจะสร้างคนให้ฉลาด เป็นคนดี และมีความสุข และได้เสนอทางออกในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการปฏิรูปการเรียนรู้ซึ่งมีสาระสำคัญคือ ลดการถ่ายทอดเนื้อหาในห้องเรียนลงให้มากที่สุด แล้วใช้กระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนามิติทางกาย สังคม จิตใจ และปัญญา ให้มีความเข้มแข็งครบทุกด้านพร้อม ๆ กันไป ซึ่งต้องอาศัยวิธีการจัดการศึกษา 3 ประการคือ การศึกษาจากการสัมผัสความจริง ศึกษาจากการคิด และการศึกษาจากการเจริญสติ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การศึกษาจากการสัมผัสความจริง การสัมผัสความจริงทำให้บุคคลรู้จักและเข้าใจความจริง ไม่เป็นคนที่ไม่ถ้อย ซึ่งได้แก่การศึกษาสัมผัสความจริงทางธรรมชาติ การศึกษาสัมผัสความจริงทางข้อมูลข่าวสาร การศึกษาสัมผัสความจริงทางสังคมวัฒนธรรมจากชุมชน การศึกษาสัมผัส ความจริงจากการทำงานและกิจกรรมที่ชอบ และการศึกษาสัมผัสความจริงที่เป็นสุนทรียะ ทั้งที่เป็นความงามทางธรรมชาติและศิลปะ เพื่อเป็นการสร้างความสุข และพัฒนาความละเอียดอ่อนทางจิตใจ รวมทั้งเกิดฉันทะในการเรียนรู้ ทั้งหมดนี้คือกระบวนการพัฒนาปัญญาในระดับสุดมยปัญญา

ศึกษาจากการคิด กระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้องจะต้องให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากการคิด ซึ่งเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์และต่อเนื่องจากการศึกษาสัมผัสความจริง ด้วยการอาศัยวิธีการ 10 วิธี ประกอบด้วย

10.1 การฝึกสังเกต

10.2 ฝึกการบันทึก

10.3 ฝึกการนำเสนอในการประชุมกลุ่ม

10.4 ฝึกการฟัง (ถ้าได้ยินคนอื่นบ้างก็จะฉลาดขึ้นมาก)

10.5 ฝึกการตั้งคำถามและหาคำตอบที่เรียกว่าปุจฉาวิสัชนา เพื่อให้เกิดความแตกฉานทางปัญญาและเกิดวิจารณ์ญาณ ฝึกให้มีความอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกัน หรือเห็นความงามของความหลากหลาย ซึ่งเป็นการพัฒนาทางจิตใจที่สูงยิ่ง การปุจฉา-วิสัชนาเป็นการสร้างจริยธรรมไปด้วยในตัว

10.6 ฝึกการตั้งสมมติฐานและการตั้งคำถาม

10.7 ฝึกการค้นคว้าหาคำตอบจากแหล่งต่าง ๆ

10.8 ฝึกฝนด้านการวิจัย

10.9 ฝึกการคิดแบบเชื่อมโยงและการรู้จักเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง

10.10 ฝึกการเขียนความรู้และบทความทางวิชาการ

ทั้ง 10 ประการนี้ คือ กระบวนการคิดที่ทรงพลังทางปัญญา เป็นจินตมยปัญญา (ปัญญา ที่เกิดจากการคิด)

การศึกษาจากการเจริญสติ การเจริญสติเป็นวิธีการทางปัญญาอย่างยอดเยี่ยมและมีประโยชน์อย่างยิ่ง เป็นต้นว่า การเจริญสติช่วยให้การสัมผัสความจริงและการคิดตรงและคมชัดมากขึ้น เพราะการเจริญสติทำให้จิตเป็นกลาง ทำให้เกิดปัญญาไม่มีอคติ สามารถเอาปัญญามาใช้ได้ทัน การเจริญสติป้องกันความผิดพลาดและสกัดกั้นความไม่ดีงามไม่ให้เข้ามาสู่ตัว การเจริญสติทำให้เกิดความสุขสันต์เหลือ ทำให้สัมผัสความงดงามอันดำรงอยู่รอบตัว การเจริญสติทำให้คนเข้าถึงสิ่งสุนทรีย์ต่าง ๆ และการเจริญสติยังเป็นเครื่องรักษาสุขภาพและช่วยให้อายุยืนอีกด้วย กล่าวได้ว่าการเจริญสติก็คือกระบวนการฝึกพัฒนาปัญญาในระดับสูงสุด คือ ภาวนามยปัญญา

จากการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สรุปได้ว่า พฤติกรรมของสมาชิกที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งตัวบุคคลและกลุ่ม โดยอาศัยกิจกรรมต่าง ๆ เป็นตัวกำหนด ทำให้เกิดผลงานกลุ่ม ซึ่งผลงานนี้ จะทำให้สมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน เกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

ทางด้านการประยุกต์ใช้ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ในการเรียนการสอน มีนักวิชาการเสนอแนวคิดไว้ดังนี้

เยาเวา เดชะคุปต์ (2517 : 157) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สรุปได้ 2 ประเด็น คือ

1. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Active participation) จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่มย่อย

2. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ เนื้อหาและความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม (Analysis)

ทิสนา เขมมณี (2522 : 200-201) ได้อธิบายทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนว่า หมายถึง การสอนที่ยึดหลักทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเน้นในเรื่องพฤติกรรมของคนที่มีผลกระทบต่อกันและกัน โดยครูผู้สอนพยายามจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักการเรียนรู้ของทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ ดังนี้

1. หลักการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนให้ทั่วถึงกันและกันมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีบทบาทต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม ความกระตือรือร้นที่จะเรียนและเรียนอย่างมีชีวิตชีวา

2. หลักการสอนที่ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากกลุ่มให้มาก มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งความคิดความรู้สึก และพฤติกรรมมีผลกระทบกันอยู่เสมอ การฝึกผู้เรียนให้เรียนรู้ในลักษณะกลุ่ม จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

3. หลักการสอนที่ยึดการค้นพบด้วยตนเอง เป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนพยายามค้นหา และพบคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนจดจำได้ดี และจะมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้มากกว่าการเรียนรู้ที่ได้รับการบอกเล่าจากผู้อื่น

4. หลักการสอนที่ยึดความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้และคำตอบต่าง ๆ ดังนั้น ครูจึงควรพยายามเน้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่าง ๆ ในการแสวงหาคำตอบ ไม่ใช่มุ่งอยู่ที่คำตอบเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงกระบวนการและวิธีการที่ได้คำตอบนั้นมา

5. หลักการสอนที่ยึดความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายยิ่งขึ้น ดังนั้น ครูจึงควรจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสคิดค้นหาแนวทางที่จะนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับจากการเรียนการสอนไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งพยายามติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียนด้วย

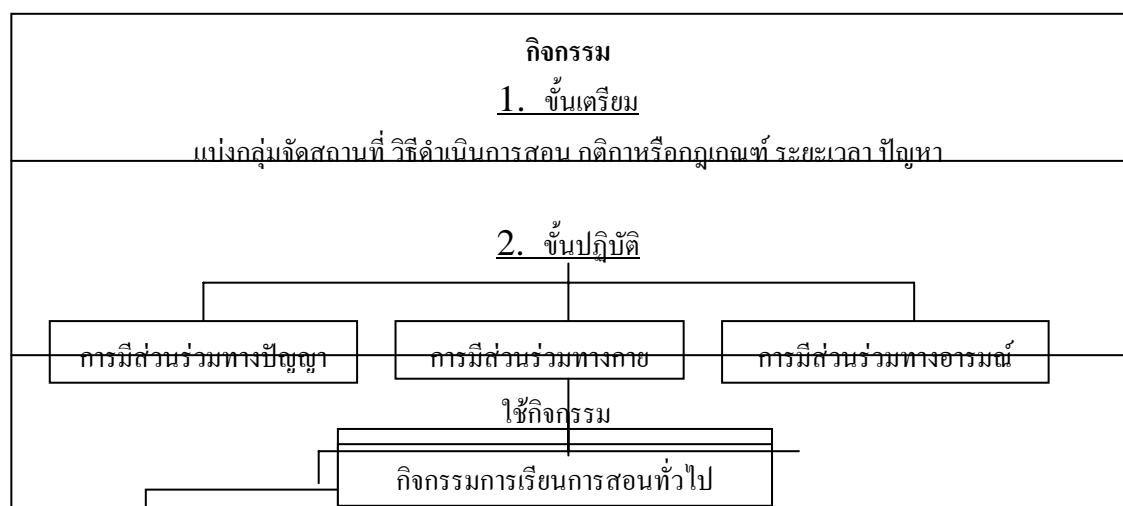
จากหลักการสอนดังกล่าว เขาวพา เดชะคุปต์ (2517 : 157-162) ได้นำมาเสนอเป็นหลักการที่ครูผู้สอนจะนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ได้ดังนี้

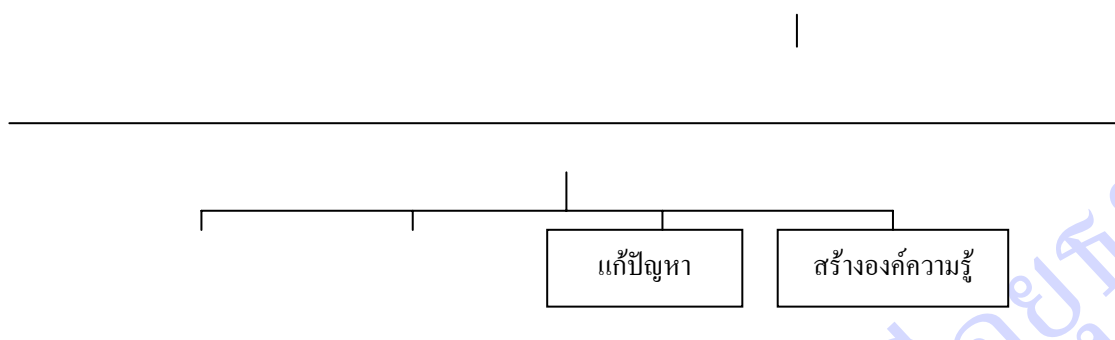
1. การตั้งจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน (Objectives) จะต้องตั้งจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม และจุดหมายปลายทาง ซึ่งควรให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ตามทฤษฎี
2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning experiences) ควรเป็นประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ด้วยตนเอง โดยมีแนวการจัดดังนี้
 - 2.1 ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง
 - 2.2 มีการแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ทำงานต่าง ๆ ร่วมกัน
 - 2.3 กำหนดขั้นกิจกรรม มีกิจกรรมขั้นเริ่มต้นเพื่อเป็นการเตรียมตัวล่วงหน้า โดยครูเตรียมสถานที่การแบ่งกลุ่ม วิธีการ กติกา หรือกฎเกณฑ์การทำงาน และกิจกรรมขั้นปฏิบัติ ใช้กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ เกม (Games) บทบาทสมมุติ (Role playing) สถานการณ์จำลอง (Simulation) กรณีตัวอย่าง (Case) ละคร (Action or dramatization) กลุ่มย่อย (Small group)
3. การพัฒนาความสามารถทางปัญญา (Intellectual development) เป็นการวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้การเรียนรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น หลักการในการวิเคราะห์การเรียนรู้ แบ่งออกได้ดังนี้
 - 3.1 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยกล่าวถึงพฤติกรรมการทำงานร่วมกัน การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ผลการวิเคราะห์จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น มองเห็นปัญหาและวิธีการทำงานที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง การทำงานครั้งต่อ ๆ ไปให้ดีขึ้น
 - 3.2 การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสิ่งที่ได้รับรู้ร่วมกัน ผู้เรียนได้ถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นพบแนวคิด ที่ต้องการด้วยตนเอง เป็นการขยายประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความหมาย ต่อผู้เรียนมาก
4. การสรุปและนำหลักการไปประยุกต์ใช้ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถสรุปรวบรวมแนวความคิดเป็นหมวดหมู่ และเป็นกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับแต่ละบุคคล โดยครูจะต้องแนะแนวทางให้ผู้เรียนอภิปราย เพื่อหาข้อสรุปหลักการของสิ่งที่ได้เรียนมา หลังจากนั้นก็ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดค้นเพื่อนำหลักการที่มีอยู่ไปประยุกต์ให้เข้ากับตนเอง เพื่อใช้ปรับปรุงบุคลิกภาพและ

พฤติกรรมของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้นและนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ต่อไปในอนาคต

5. การประเมินผล การประเมินผลจะช่วยให้ทราบผลของการเรียนการสอนว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพียงใด การประเมินผลจะช่วยให้ทราบถึงพัฒนาการของผู้เรียน ความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหา และวิธีการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้ผู้สอนสามารถประเมินผลการสอนของตนว่า ได้ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงไร

หลักการเรียนการสอนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เขียนเป็นภาพมีรายละเอียดดังแสดงในภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 หลักการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ที่มา : จันทนา ภาคบงช. 2517 : 48

จากการศึกษาทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน สามารถสรุปหลักการสำคัญของการเรียนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็น 5 ประการ คือ

1. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมให้ทั่วถึง
2. ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ
3. ยึดการค้นพบด้วยตนเอง
4. ยึดความสำคัญของ กระบวนการเรียนรู้ ไม่มุ่งคำตอบเพียงอย่างเดียว
5. ยึดความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

1.3 การเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

การเรียนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีนักวิชาการกล่าวไว้ดังนี้

จันทิกา ลิ้มปิเจริญ (2522 : 44) ได้กล่าวถึงลักษณะการเรียนรู้ โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. ผู้เรียน หรือสมาชิกทุกคน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. กิจกรรมที่จัดทุกครั้งก่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์ เกิดความประทับใจ และมีความหมายต่อผู้เรียน เพราะเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนค้นพบสิ่งที่เรียนได้ด้วยตนเอง
3. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมได้วิเคราะห์ มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันและกัน ไม่ได้เกิดจากตัวผู้นำฝ่ายเดียว

4. ครูมีหน้าที่เป็นเพียงผู้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน โดยคำนึงถึงเป้าหมายให้สอดคล้องกับ จุดประสงค์และเนื้อหาที่วางไว้ และคอยช่วยเหลือให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี ครูมีหน้าที่คอยเชื่อมหรือประสานเท่านั้น

5. การเรียนรู้ของกลุ่มมีลักษณะ 3 ประการ คือ การเรียนรู้เรื่องตนเอง การเรียนรู้
 ข อ ง
 ผู้เรียนด้วยกันในกลุ่ม และการเรียนรู้เรื่องของกลุ่ม

6. การเรียนรู้ที่ได้ผลต่อเมื่อสมาชิกหรือผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

จากลักษณะการเรียนรู้ดังกล่าว เรวัตี วงศ์พรหมเมฆ (2521 : 27) ได้นำมาลำดับเป็น ขั้นตอนของการเรียนการสอน โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ 4 ขั้นตอนด้วยกันคือ

1. ขั้นลงมือปฏิบัติ (Participation) เป็นขั้นที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

2. ขั้นค้นพบ (Discovery) เมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วม โดยมีการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองแล้ว เขาจะเกิดความรู้สึกและเกิดความเข้าใจด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การค้นพบสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง

3. ขั้นวิเคราะห์ประเมินผล (Evaluation) ขั้นที่สำคัญที่สุด คือ การให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ถึงสิ่งที่ได้กระทำลงไป โดยครูจะตั้งคำถามว่า อะไร ทำไมและอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ทั้งด้านความรู้ และการมีส่วนร่วมทางอารมณ์ให้รวมกันเข้าเป็นจุดเดียว

4. ขั้นนำไปใช้หรือประยุกต์ใช้กับตนเองและผู้อื่น (Application) เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้ก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง คือ สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้กับตนเอง และผู้อื่นได้

จากการศึกษาทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ และการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สรุปได้ว่าการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เน้นกิจกรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง มีการปรึกษาหารือวางแผนการทำงานและร่วมกันวิเคราะห์ประเมินผลการเรียนรู้ สรุปหลักการนำไปประยุกต์ใช้ โดยมีผู้สอนเป็นผู้ประสานงาน ซึ่งแบ่งเป็น 5 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นนำ เป็นการสร้างบรรยากาศและสมาธิของผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเรียน การแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย แนะนำวิธีเรียน กติกาหรือกฎเกณฑ์การเรียน ระยะเวลาในการเรียน

2. **ขั้นปฏิบัติกิจกรรม** เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงและให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (**Active participation**) จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่มย่อย โดยที่กิจกรรมต่าง ๆ จะต้องคัดเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องในบทเรียน ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้งทางปัญญาทางกายและทางอารมณ์ เช่น กิจกรรมเกมบทบาทสมมุติ สถานการณ์จำลอง การอภิปรายกลุ่ม เป็นต้น

3. **ขั้นวิเคราะห์** เมื่อดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แล้ว จะให้ผู้เรียนวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ความสัมพันธ์ในกลุ่ม ตลอดจนความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยวิเคราะห์จากประสบการณ์ที่ได้รับจากความรู้สึกและการรับรู้ของผู้เรียน แสดงข้อคิดที่ได้จากการทำกิจกรรมกลุ่มให้คนอื่นได้รับรู้ ขั้นวิเคราะห์จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น มองเห็นปัญหา และวิธีการทำกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำกิจกรรม เป็นการถ่ายโอนประสบการณ์เรียนรู้ที่ดี จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นพบแนวคิดที่ต้องการด้วยตนเอง เป็นการขยายประสบการณ์การเรียนรู้ให้ถูกต้องเหมาะสม

4. **ขั้นสรุป** ผู้เรียนสรุปรวบรวมความคิดให้เป็นหมวดหมู่ โดยผู้สอนกระตุ้นให้
แ น ว ท า ง
และหาข้อสรุป จากนั้นนำข้อสรุปที่ค้นพบไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับตนเองและนำหลักการที่ได้ไปใช้เพื่อปรับปรุงตนเอง ประยุกต์ใช้ให้เข้ากับคนอื่น ประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหา เช่น การปรับปรุงบุคลิกภาพ เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน เคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นต้น

5. **ขั้นประเมินผล** เป็นการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

นักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการทำงานกลุ่ม ดังนี้

ประการ โสหัสทองคำ (2522 : 12) ได้สรุปองค์ประกอบการทำงานกลุ่มที่จะช่วยให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย ไว้ดังนี้

1. ผู้นำกลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนของกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อสมาชิก ทำหน้าที่ประสานผลประโยชน์แก่ทุกคนในกลุ่ม
2. เลขานุการ ได้แก่ ผู้ทำหน้าที่ประสานงานในกลุ่ม ช่วยเหลืองานในกลุ่มร่วมกับผู้นำ จัดบันทึกและข้อตกลง รวมทั้งการสรุปการทำงาน
3. สมาชิกในกลุ่ม เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้นำกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มด้วยกัน รวมทั้งการให้แง่คิด ข้อเสนอแนะ และการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มทุกขั้นตอน
4. วิทยากร ได้แก่ ผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือกลุ่มในการชี้แนะแนวทางแก่กลุ่ม เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย

5. ที่ปรึกษาของกลุ่ม ได้แก่ ผู้ให้ข้อคิดเห็น และข้อชี้แนะแก่ที่ประชุมกลุ่ม

6. ผู้สังเกตการณ์ ได้แก่ ผู้คอยสังเกตการประชุมหรือการทำงาน

นอกจากนี้ ประภากร โล่ห์ทองคำ (2522 : 28) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ ดังนี้ คือ

1. มีบรรยากาศในการทำงานแบบประชาธิปไตย ไม่ผูกขาดอยู่กับผู้นำหรือสมาชิกคนใดคนหนึ่ง

2. มีความจริงใจต่อกันในการทำงาน

3. มีความจริงใจต่องาน มุ่งหมายเพื่องานของกลุ่มเป็นสำคัญ

4. เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการทำงานและรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน

5. ผู้นำหรือผู้ตามในกลุ่ม พึงควรวินพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ต่อกลุ่ม เป็นต้นว่า การวางอำนาจ การใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมต่อสมาชิก

6. มีการแบ่งหน้าที่กันทำงาน แต่ก็ควรให้สมาชิกได้มีโอกาสทำงานอื่น ๆ โดยการเปลี่ยนแปลงหน้าที่กันในการทำงาน

7. สมาชิกทุกคนต้องใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ๆ และในขณะเดียวกัน ก็ต้องมีความอดทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานซึ่งกันและกัน

8. ให้ความสำคัญต่อสมาชิกทุกคน โดยเท่าเทียมกัน ทั้งด้านความคิดและการกระทำ

9. มีระเบียบแบบแผนในการทำงานร่วมกัน เป็นต้นว่า กติกาในการทำงานร่วมกัน การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม

10. สร้างและกระตุ้นให้สมาชิกเกิดความสนใจร่วมกันต่องานของกลุ่ม เช่น การส่งเสริมกำลังใจจากสมาชิก ให้ความเป็นกันเองต่อกัน

ในเรื่ององค์ประกอบของการทำงานกลุ่มนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าองค์ประกอบการทำงานกลุ่มที่สำคัญคือผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม โดยต้องให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน และรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน

นักวิชาการได้กล่าวถึงบทบาทของผู้สอน ผู้เรียน และกิจกรรมการเรียนการสอน โดย

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ดังนี้

จันทิกา ลิ้มปิเจริญ (2522 : 49-50) ได้กล่าวถึงบทบาทที่พึงต้องการในการเรียนการสอน โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. บทบาทผู้สอน ควรมีลักษณะดังนี้

- 1.1 เป็นผู้ที่มีความรู้ภาวะทางอารมณ์สูงพอ สามารถคุมอารมณ์ให้เหมาะสมกับทุกสถานการณ์
- 1.2 มีความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจสมาชิกหรือผู้เรียนเป็นอย่างดี
- 1.3 พุดน้อย แต่พยายามคอยสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนให้ผู้เรียนแสดงออกให้มาก
- 1.4 เข้าใจปัญหาของผู้เรียน พุดกับผู้เรียนรู้เรื่อง เพราะต่างเข้าใจกัน
- 1.5 เป็นคนใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- 1.6 คอยให้กำลังใจ และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ
- 1.7 เป็นผู้ประสานให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี ไม่ถือเอาการตัดสินใจของตนเป็นใหญ่
- 1.8 มีความสามารถในการเจรจาที่นุ่มนวล ละมุนละไม
- 1.9 ทำตัวเป็นกลาง
- 1.10 เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสรุปปัญหาได้อย่างดี ชัดเจนตรงกับสถานการณ์
2. บทบาทของผู้เรียน เป็นบทบาทที่ผู้เรียนพยายามสร้างให้เกิดขึ้น ได้แก่
- 2.1 พยายามร่วมกิจกรรมทุกครั้ง และยินดีปฏิบัติกิจกรรมด้วยความพร้อมและสมัครใจอย่างเต็มที่
- 2.2 พยายามค้นพบในสิ่งที่เรียนด้วยตนเองทุกครั้ง
- 2.3 ให้ความช่วยเหลือกันและกันในกลุ่ม
- 2.4 พยายามใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหาใด ๆ อย่าตัดสินใจด้วยอารมณ์
- 2.5 แสดงความรู้สึก และความคิดอิสระต่อกลุ่มทุกครั้งที่มีโอกาส
- 2.6 สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นได้
- 2.7 มีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
- 2.8 พยายามนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และส่วนรวม
- ประกาศรี สืออำไพ (2524 : 243) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่และบุคลิกภาพของผู้เรียนที่จะเป็นผู้นำกลุ่ม ดังนี้
1. ผู้นำกลุ่ม ได้แก่ ประธานหรือรองประธาน ควรทำหน้าที่ดังนี้
- 1.1 นำการอภิปราย แนะนำสมาชิกในกลุ่มให้รู้จักกัน แลกงจุดประสงค์ของการประชุม เริ่มต้นเสนอปัญหา

1.2 ควบคุมขอบเขตการพูดให้อยู่ในประเด็นเรื่อง และคอยสรุปเรื่องให้
เป็นไปตามประเด็นเรื่อง

1.3 สร้างบรรยากาศของความร่วมมือ และความเป็นประชาธิปไตย

1.4 เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็น และกระตุ้นผู้ไม่พูดให้ได้
มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่

1.5 ประนีประนอม เมื่อเกิดการโต้แย้ง สรุปเรื่องและมติของกลุ่ม

1.6 ดำเนินการประชุมตั้งแต่ต้นจนจบ พยายามให้ข้อมูลและรายละเอียด ตรวจสอบ
บันทึก

2. ผู้นำต้องมีบุคลิกภาพแสดงลักษณะความเป็นผู้นำ คือ

2.1 มีศิลปะการใช้ภาษาที่ดี สามารถนำการพูดได้

2.2 มีความเชื่อมั่นในตนเอง

2.3 มีความเป็นกันเอง แต่น่านับถือเชื่อฟัง ไม่เป็นเผด็จการรวมอำนาจการพูด
หรือสรุปมติโดยไม่เป็นไปตามความคิดเห็นของกลุ่ม

2.4 แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้

3. กิจกรรมการเรียนการสอน โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ทิสนา แคมมณี (2545 : 151) ได้อธิบายถึงลักษณะของกิจกรรมที่นำมาจัดให้
ผู้เรียนได้มีโอกาสกระทำ มีดังนี้

1. มีกิจกรรมให้ผู้เรียนกระทำ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จะมีลักษณะที่เอื้ออำนวยให้
ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. กิจกรรมมักจะมีลักษณะเป็นกิจกรรมกลุ่มย่อย ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาส
เข้าร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง และสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นและประสบการณ์ ซึ่งกัน
และกันได้

3. กิจกรรมมักจะมีลักษณะที่ผู้เรียนจะต้องค้นหาคำตอบด้วยตัวเอง ครูผู้สอนทำหน้าที่
เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มากกว่าทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้หรือข้อมูล

4. กิจกรรมจะประกอบไปด้วยขั้นตอนของการวิเคราะห์และอภิปรายเกี่ยวกับ
กระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระบวนการทำงาน กระบวนการสื่อสาร กระบวนการ
แก้ปัญหา กระบวนการตัดสินใจ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะกระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ มีผลต่อการ
ทำงานและ ผลงาน

เพื่อให้บรรลุจุดหมาย และสอดคล้องกับเนื้อหาที่กล่าวมา ทิศนา แจมมณี (2545 : 152) ได้แนะนำการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม ดังนี้

1. เกม (Games) เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการสอนได้ดี โดยครูสร้างสถานการณ์สมมุติขึ้น ให้ผู้เรียนเล่นด้วยตนเอง ภายใต้อัตนตลวงหรือกติกาที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอะไรอย่างหนึ่ง ผลที่ออกมาจะอยู่ในรูป แพ้ - ชนะ วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

2. บทบาทสมมุติ (Role playing) วิธีนี้ เป็นสถานการณ์สมมุติ เช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมุติขึ้นมา แล้วให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้น และแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก วิธีนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของตนได้อย่างลึกซึ้ง

3. กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นวิธีหนึ่ง ซึ่งใช้กรณี หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงมา คัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่าง ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ข้ออภิปรายกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกการแก้ปัญหา วิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ตนได้รับ ตลอดจนนำเอากรณีต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาใช้ จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง ซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียนมากขึ้น

4. สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือ การจำลองสถานการณ์จริง หรือสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง แล้วให้ผู้เรียนลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้นและมีปฏิริยาโต้ตอบกัน วิธีนี้จะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสทดลองและแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจไม่กล้าแสดงออก

5. ละคร (Action or dramalization) เป็นวิธีที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตาม บทที่กำหนดไว้ให้ ผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมตามที่กำหนดไว้ โดยไม่เอาบุคลิกภาพและความรู้สึกของตนมาเกี่ยวข้อง อันจะทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้น ๆ วิธีการนี้ ช่วยให้ ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจในความรู้สึก เหตุผลและพฤติกรรมของผู้อื่น นอกจากนั้นยังเป็นการฝึกการทำงานร่วมกัน

6. การอภิปรายกลุ่มย่อย (Small group discussion) เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออก และช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น การจัดกลุ่มย่อยมีหลายแบบต่าง ๆ กัน แล้วแต่วัตถุประสงค์ผู้จัด เช่น การอภิปรายกลุ่มแบบระดมสมอง (Brainstorming) การอภิปรายกลุ่มแบบฟิลลิป 66 (Phillip 66) หรือแบบ

กลุ่มหึ่ง (Buzz group) การอภิปรายกลุ่มแบบเวียนรอบวง (Circular response) และ อภิปรายกลุ่มแบบกลุ่มซ้อน (Fishbowl technique) เป็นต้น

จากการศึกษาบทบาทของผู้สอนผู้เรียน และกิจกรรมการเรียนการสอน โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จะเห็นว่า บทบาทของผู้สอนที่สำคัญควรมีลักษณะพูดน้อยแต่ให้ผู้เรียนแสดงออกให้มาก บทบาทผู้เรียนคือร่วมกิจกรรมทุกครั้ง แสดงความรู้สึกและความคิดอิสระต่อกลุ่มทุกครั้งที่มีโอกาส เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้ความคิดนั้น ส่วนกิจกรรมการเรียนการสอนที่สำคัญต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วม

นักวิชาการได้กล่าวถึงหลักการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ดังนี้

ประการ โลดห์ทองคำ (2522 : 62-63) ได้กล่าวถึงหลักการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ไว้ดังนี้

1. การสังเกต ควรสังเกตการทำงาน ขบวนการทำงาน พฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม บทบาทผู้นำ ผู้ตาม ในกลุ่ม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของกลุ่ม ให้มากกว่าที่จะฟังเสียงในเรื่องของผลงาน

2. ซักถาม จะต้องซักถามสมาชิกหรือนักเรียนให้ทั่วถึง ใช้คำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้นเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน แทนการเน้นถามเป็นรายบุคคลเพียงอย่างเดียว

3. ให้ทำกิจกรรม กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนทำมีหลายลักษณะ เช่นการแสดงบทบาทสมมุติ การอภิปราย รายงาน ค้นคว้า จัดป้ายนิเทศ เป็นต้น

4. การทดสอบ ถือว่าเป็นกระบวนการหนึ่งของการวัดผลเท่านั้น ไม่ควรให้ความสำคัญกับการทดสอบมากหรือใช้บ่อย การทดสอบอาจทำในหรือนอกเวลาเรียนหรือทดสอบเป็นกลุ่ม

5. การทำงานกลุ่ม แต่ละครั้งอาจเกิดจากการที่สมาชิกได้รับมอบหมายงานเป็นกลุ่มหรือได้รับมอบหมายงานไปคนละอย่าง ดังนั้นการวัดผลจึงควรวัดทั้งงานของกลุ่มและบุคคล

6. ไม่ควรผูกขาดการวัดและประเมินผลนักเรียนไว้แต่ฝ่ายเดียว ควรให้นักเรียนได้มีส่วนในการวัดและประเมินผลด้วย เช่น ให้นักเรียนในกลุ่มจัดอันดับประสิทธิภาพ ในการทำงาน ของสมาชิกในกลุ่ม หรือจัดอันดับประสิทธิภาพของการทำงานของกลุ่มอื่น ๆ หรือให้นักเรียนประเมินผลโดยเป็นผู้สังเกตการณ์ การทำงานของสมาชิกหรือกลุ่ม

7. ไม่แยกการเรียนการสอนออกจากกัน โดยถือว่ามีเรียนที่ไหนย่อมมีการวัดและประเมินผลอยู่ที่นั่น ทุกครั้งที่มีการเรียนจึงต้องมีการวัดและประเมินผล ซึ่งการวัดและประเมินผลไม่ควรให้นักเรียนรู้ตัว เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ตามธรรมชาติ

8. งานที่ได้รับผิดชอบของกลุ่มถือว่าสมาชิกทุกคนในกลุ่มมีคะแนน หรือสัมฤทธิ์ผลเท่าเทียมกัน

9. ในการจัดพฤติกรรมที่กลุ่มไม่พึงประสงค์ เช่น การขาดความรับผิดชอบ หรือการมีนิสัยที่ไม่ต้องประสงค์ของกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มต้องกำหนดเกณฑ์ หรือกติกาในการทำงานร่วมกันขึ้น เพื่อรักษาความเป็นธรรมและเป็นแนวปฏิบัติในการทำงานร่วมกันของกลุ่มมากกว่าที่จะให้ครูเข้าไปดำเนินการเอง โดยครูควรเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือเท่านั้น

10. เมื่อประเมินผลแล้ว ควรนำผลนั้นกลับไปวิเคราะห์การทำงานของกลุ่ม และผลงานส่วนบุคคล (Feed back) ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องรู้จุดประสงค์ หรือสัมฤทธิ์ผลของตนเอง

ทำได้จากการวิจารณ์อภิปรายสรุปผลการทำงานของตนเอง และเพื่อนสมาชิก

11. ครูต้องให้การยอมรับ (Accept) การทำงานและผลการวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อการประเมินผลของเด็ก แม้บางครั้งจะขัดกับความรู้สึก ซึ่งครูก็สามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองได้ แต่ไม่ใช่อิทธิพลของตนไปบังคับให้ผู้เรียนเปลี่ยนความคิดให้เหมือนกับตน

จะเห็นว่าหลักการที่สำคัญของการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ที่ครูอาจมอบหมายงานเป็นกลุ่ม หรือมอบหมายงานให้สมาชิกไปคนละอย่าง คือ ควรวัดทั้งงานบุคคลและงานของกลุ่ม โดยให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้คะแนนหรือสัมฤทธิ์ผลเท่าเทียมกัน

นักวิชาการได้กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการเรียนการสอน ดังนี้

จันทิกา ลิ้มปิเจริญ (2522 : 59-60) ได้กล่าวถึงผลดีของการใช้กระบวนการกลุ่ม ในการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนรู้จักเข้าใจตนเองดีขึ้น ยอมรับข้อบกพร่องของตัวเอง เพื่อจะได้พยายามหาทางแก้ไข แม้จะทำได้เพียงบางส่วนก็นับว่ามีคุณค่า
2. ผู้เรียนรู้จักคิด สังเกต มากขึ้นกว่าเดิม
3. ทำให้เป็นคนใจกว้างขึ้น เข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ยอมรับว่าบุคคลอื่นก็มีทั้งข้อดีข้อเสีย พฤติกรรมทุกอย่างมาจากสาเหตุ ยอมรับเหตุผลความคิดเห็นของผู้อื่น
4. มีระเบียบวินัยในตัวเองมากขึ้น มีการวางแผนการทำงานไว้ล่วงหน้า ซึ่งรอบคอบกว่าเดิม
5. มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงขึ้นกว่าเดิม จะตัดสินใจปัญหาใด ๆ ก็ใช้เหตุผลมากขึ้น

6. รู้จักมองอะไรเป็นกลาง ๆ ไม่ค่อยโอนเอียงไปตามสิ่งที่ได้เห็น ได้ฟังมาทันที มีการไตร่ตรองมากขึ้นกว่าเดิม

7. ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าการเรียนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นการเรียนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง กิจกรรมนั้น เป็นกิจกรรมที่ครูได้วางแผนไว้ก่อนอย่างเหมาะสม จึงทำให้ผู้เรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นในการทำงาน มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็นกันและกัน ได้เรียนรู้เรื่องของตัวเองและของกลุ่ม สามารถค้นพบสิ่งที่เรียนได้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมได้

กรอบแนวคิดทฤษฎี ของการวิจัยครั้งนี้ ได้แนวคิดจากนักการศึกษาดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมุ่งให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ได้วิเคราะห์ปัญหาพร้อมกัน มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน จนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องของตนและเรื่องของกลุ่ม สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้ตรงปัญหาและให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองกับส่วนรวม ด้วยเหตุนี้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์ จึงน่าจะเป็นตัวแปรสำคัญที่จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

2. การเรียนด้วยตนเอง

ปัจจุบันเรายอมรับว่าการสอนของครูเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ หรือการเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเกิดจากครูผู้สอนเสมอไป วิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จทางการเรียนได้ คือ การให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง

การเรียนด้วยตนเองเป็นการเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ด้วยตนเอง มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ โดยครูจะเป็นเพียงผู้แนะนำให้ผู้เรียนได้เรียนตามอัตราความสามารถของตน มีความคิดเป็นอิสระ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียน รู้จักแก้ปัญหาและตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นพื้นฐานไปสู่การเรียนรู้ที่ดี

กู๊ด (Good. 1973 : 306) ได้กล่าวว่า การเรียนด้วยตนเอง หมายถึง การเรียนที่นักเรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยครูผู้สอนคอยช่วยเหลือหรือแนะนำ การเรียนด้วยตนเองเป็นลักษณะที่นักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียน โดยครูเป็นผู้แนะนำหรือส่งเสริมให้เรียนด้วยตนเองตามความสามารถของตนเอง ภายใต้อำนาจของครู

สุรพล ทองคลองไทร และชาญชัย อาจิณสมาจร (2530 : 11-15) ได้กล่าวถึง การเรียนด้วยตนเองสรุปได้ว่า การเรียนด้วยตนเองเป็นการมอบหมายความรับผิดชอบให้นักเรียน ชั ว ย ไ ห้ นักเรียนพัฒนากระบวนการที่สำคัญ และเรียนรู้เกี่ยวกับด้านความซาบซึ้ง นักเรียนจะค้นหาทักษะ ที่จำเป็นสำหรับการศึกษากับตนเอง หรือคิดค้นยุทธวิธีการเรียน รวมทั้งเน้นให้นักเรียนเป็นผู้นำ ตนเองไปสู่จุดมุ่งหมายได้ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ฟีน เหมทานนท์ (2529 : 41-43) เกี่ยวกับการเรียนด้วยตนเองพอสรุปได้ว่า การเรียนไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้การสอนของครู เสมอไป ผู้เรียนจะได้รับงานไปทำเฉพาะอย่างเฉพาะด้าน จุดประสงค์การเรียนจะบ่งบอกไว้อย่าง ชัดเจนและต้องมีวิธีการวัดผลอย่างเหมาะสม การเรียนจะได้ผลก็ต่อเมื่อทั้งผู้สอนและผู้เรียนได้ตกลง ในเรื่องการเรียนรู้เอาไว้อย่างชัดเจนว่าจะให้เรียนอย่างไร มีเงื่อนไขหรือกฎเกณฑ์ใดบ้างที่เป็น แนวทางในการเรียน ดังนั้นการเรียนด้วยตนเองจึงเป็นวิธีการเรียนที่ผู้เรียนกับผู้สอนพิจารณาตกลง กัน โดยครูผู้สอนเป็นเพียงผู้แนะนำวิธีการเรียน เสนอแหล่งวิชาการ และประเมินผู้เรียน เท่านั้น ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือศึกษาด้วยตนเองได้ จะทำให้ผลการเรียนของผู้เรียนอยู่ในเกณฑ์ดีได้ อีกวิธีหนึ่ง นอกจากนั้น จันทรฉาย เติมยาการ (2529 : 11) กิดานันท์ มลิทอง (2536 : 164) ไชยยศ เรื่องสุวรรณ (2526 : 180) มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน ซึ่งพอสรุปได้ว่า การเรียนด้วย ตนเองหมายถึง รูปแบบ การพัฒนาผู้เรียนที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งนักเรียน ส า ม า ร ใ ร เรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อการเรียนที่เหมาะสมโดยไม่ต้องรับฟังคำบรรยายจากครูผู้สอน ครูผู้สอนมี บทบาทในฐานะที่ปรึกษาและพร้อมที่จะให้คำแนะนำเมื่อนักเรียนมีปัญหาในการเรียนเพื่อให้บรรลุ จุดประสงค์การเรียนที่กำหนด

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การเรียนด้วยตนเองนั้นเป็นการเรียนที่ให้ความสำคัญ กับผู้เรียนแต่ละคน ผู้เรียนต้องรับผิดชอบศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้นำตนเองไปสู่ จุดมุ่งหมาย ไม่ต้องรับฟังคำบรรยายจากผู้สอน ผู้สอนมีบทบาทในฐานะที่ปรึกษาและให้คำแนะนำ แต่ไม่สามารถคอยชี้แนะหรือให้คำปรึกษาได้ตลอดเวลาเหมือนการเรียนในชั้นเรียนปกติ สามารถ แบ่งเป็น 4 ชั้น ดังนี้

1. ชั้นนำ ผู้สอนกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน
2. ชั้นกำหนดข้อตกลงในเรื่องการเรียน ได้แก่ มอบบทเรียน (บทความ เรื่องสั้น นิทาน) ให้ผู้เรียน มอบแบบทดสอบประกอบบทเรียนแต่ละเรื่อง ให้ผู้เรียน บอกแหล่งความรู้

สำหรับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้สอนและผู้เรียนกำหนดข้อตกลงในการเรียน เช่น กำหนดวันส่งแบบทดสอบในแต่ละบทเรียน

3. ขึ้นเรียนรู้ด้วยตนเองผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง จากบทเรียน และตอบแบบทดสอบประกอบบทเรียน โดยกรณีมีข้อสงสัยให้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้

4. ขึ้นสรุปและประเมินผลเมื่อถึงกำหนดส่งแบบทดสอบของแต่ละบทเรียน ผู้สอนตรวจให้คะแนน เฉลย และร่วมอภิปรายกับผู้เรียนเกี่ยวกับแบบทดสอบในข้อที่น่าสนใจหรือผู้เรียนยังตอบไม่ถูก เพื่อเป็นการสรุปและเป็นแนวทางในการศึกษาบทเรียนต่อไป

3. การอ่านจับใจความภาษาไทย

3.1 ระดับการคิดกับทักษะการอ่านจับใจความ

การอ่านจับใจความ เป็นกระบวนการที่บุคคลสร้างความหมายต่อข้อความในเรื่องที่อ่าน เป็นกระบวนการคิดที่ซับซ้อน ขณะที่อ่านสมองจะทำงานโดยการนำประสบการณ์และความรู้เดิม ผสมผสานกับข้อมูลในเรื่อง เพื่อสร้างความหมาย อันส่งผลต่อการจับใจความของเรื่องที่อ่าน นอกจากกระบวนการคิดแล้ว ยังรวมถึงว่าบุคคลนั้นมีความสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างไร มีการเก็บสะสมข้อมูลจากความรู้ตามสัญชาตญาณหรือตามความเป็นจริง รวมทั้งความรู้สึกที่มีในชีวิตประจำวัน

รัตเดิลล์ (Ruddell, 2002 : 109) ได้เสนอลำดับขั้นการคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการอ่านจับใจความ และลักษณะคำถามที่ใช้ถามเพื่อให้เกิดกระบวนการในการคิด ดังนี้

1. ระดับข้อเท็จจริง (Factual level) การคิดระดับนี้ ประกอบด้วย การจำและการระลึกข้อมูลจากข้อความที่อ่านในเรื่องโดยตรง และไม่ต้องการกระบวนการคิดขั้นสูง คำถามที่ถามจะเป็นการให้บอกเรื่องราวรายละเอียดของเรื่อง (Identifying details)

2. ระดับการแปลความ (Interpretive level) การคิดระดับนี้ ประกอบด้วย การลงความเห็น (Inference) การจัดกระทำกับข้อมูลที่อ่าน เรื่องที่อ่านจะมีข้อมูลที่บอกเป็นนัย กระบวนการนี้อาจถือว่าการอ่านเรื่องราวมากกว่าที่มีให้

3. ระดับการประยุกต์ (Applicative level) การคิดระดับนี้ ประกอบด้วย การผสมผสานข้อมูลจากเรื่องที่อ่านกับความรู้และประสบการณ์เดิมที่บุคคลมีอยู่ เพื่อพัฒนาความหมายจากการอ่านให้เป็นของตนเอง โดยจำเป็นต้องอาศัยการอ่านที่ไกลไปจากข้อความในเรื่อง (Reading beyond the lines)

4. ระดับการประมวลเรื่องราว (Transactive level) การคิดระดับนี้ เป็นระดับการคิดที่ก่อให้เกิดการใช้ข้อมูลจากเรื่องที่อ่าน ความรู้และประสบการณ์เดิมของบุคคล และการให้คุณค่าเรื่องที่อ่าน ผู้อ่านจะได้รับการกระตุ้นเพื่อให้บอกลักษณะของสิ่งที่มีในเรื่องที่อ่าน การคิดระดับนี้ถือได้ว่าเป็นการอ่านที่สอดคล้องไปกับตัวละครของเรื่อง การที่จะเข้าถึงการคิดระดับนี้ก็ต่อเมื่อผู้อ่านแปลงเรื่องราวที่อ่านเป็นวิถีทางของตนเอง ซึ่งเป็นการตอบสนองจากภายในต่อเรื่องที่อ่าน คำถามที่ใช้ถามจะเป็นการให้คุณค่าเรื่องที่อ่าน (Valuing)

ในการอ่านจับใจความ ผู้อ่านนอกจากจะใช้ความคิดในระดับต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วยังต้องมีการผสมผสานความคิดเข้ากับทักษะการจับใจความที่เฉพาะเจาะจง ดังนี้

1. การบอกรายละเอียด (Identifying detail) ทักษะนี้ผู้อ่านจะต้องระลึกข้อมูลเฉพาะจากเรื่องที่อ่านให้ได้ ประกอบด้วย การจำหรือการอ่านแบบกวาดสายตา (Visual scanning) เพื่อหาข้อมูลในการตอบคำถาม คำถามและคำสั่งส่วนมากจะทำให้เกิดการคิดระดับข้อเท็จจริง มากกว่าคำถามที่ให้เกิดความเข้าใจในเรื่องและใช้การคิดในระดับสูง

2. การลำดับเหตุการณ์ (Sequence of events) ทักษะนี้เกี่ยวข้องกับกรเรียงลำดับแนวคิด หรือเรื่องราวที่เกิดในเรื่อง ทักษะนี้จะต้องใช้การคิดในระดับข้อเท็จจริง และระดับแปลความเพื่อสรุปเรื่องราว

3. การบอกถึงเหตุและผล (Cause and effect) ทักษะนี้ต้องมีการอธิบายถึงสาเหตุของเหตุการณ์ในเรื่องและผลที่ตามมา ถ้าข้อมูลของสาเหตุที่ปรากฏโดยตรงในเรื่อง การคิดในระดับข้อเท็จจริงจะถูกนำมาใช้ในการระลึกข้อมูล เพื่อตอบคำถาม ถ้าถามด้วยคำว่า อะไร ทำไม และอย่างไร จะต้องใช้การคิดในระดับสูงทุกระดับ

4. การจับใจความสำคัญ (Main idea) ทักษะนี้จะเน้นที่แนวคิดของเรื่อง และต้องการการสังเคราะห์และแปลความจากข้อมูลในเรื่อง อาจจะใช้การคิดทุกระดับ ถ้าคำถามมีพื้นฐานใจความสำคัญในประโยคของเรื่อง ผู้เรียนอาจจะระลึกความรู้ได้ง่ายในการตอบสนอง โดยใช้การคิดระดับข้อเท็จจริง ถ้าเป็นการคิดขั้นแปลความ จะต้องการคำถามที่ให้ผู้เรียนผสมผสานระหว่างเนื้อหาในเรื่อง และสังเคราะห์เนื้อหาที่สัมพันธ์กับความคิดหลักของเรื่อง โดยส่วนมากคำถามเพื่อให้ จับใจความสำคัญจะพัฒนาการคิดระดับการแปลความ การประยุกต์ และการประมวลเรื่องราว

5. การทำนายผล (Predicting outcomes) การทำนายผล ต้องการการคิดที่ผสมผสานระหว่างรายละเอียดของเรื่องที่อ่าน ลักษณะเฉพาะของตัวละคร นัยของโครงเรื่อง เพื่อพัฒนาเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นทันทีทันใด หรือเหตุการณ์ต่อ ๆ ไป ทักษะการจับใจความนี้สามารถใช้พัฒนา การคิดระดับการแปลความ การประยุกต์และการประเมินเรื่องราว

6. การให้คุณค่า (Valuing) ประกอบด้วยการใช้เจตคติของบุคคลกับการให้คุณค่าในการแปลความ แรงจูงใจ หรือลักษณะของตัวละคร หรือแม้กระทั่งแรงจูงใจของผู้เขียน ทักษะนี้ผู้อ่านต้องใช้ทักษะการจับใจความอื่น ๆ ตั้งแต่ทักษะการบอกรายละเอียดจนถึงการทำนายผลคำถาม แบบการให้คุณค่านี้สามารถนำมาใช้พัฒนาการคิดระดับการแปลความ การประยุกต์ และการประมวลเรื่องราว

7. การแก้ปัญหา (Problem solving) ทักษะนี้ประกอบด้วย การจัดกระทำและแปลงข้อมูล เป็นทักษะที่ซับซ้อนและต้องนำทักษะการจับใจความอื่น ๆ มาใช้ ตั้งแต่ทักษะการบอกรายละเอียด ทักษะการเรียงลำดับแนวคิด การให้คุณค่า และทำนายผล ทักษะการแก้ปัญหานี้ผู้เรียนจะต้องบอกถึงปัญหาที่แท้จริง มีข้อมูลที่จำเป็นสำหรับตั้งสมมุติฐาน ทดสอบสมมุติฐาน และค้นหาวิธีแก้ปัญหา แล้วนำมาอธิบายและหาข้อสรุป ทักษะการจับใจความนี้สามารถสร้างการคิดระดับการแปลความ การประยุกต์ และการประมวลเรื่องราว ได้

การอ่านจับใจความดังที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า เป็นการทำความเข้าใจในการอ่านเรื่อง ซึ่งผู้อ่านต้องใช้กระบวนการคิดที่ซับซ้อน เพื่อระลึกข้อมูลที่บอกในเรื่องโดยตรง ทำความเข้าใจกับความรู้ที่บอกเป็นนัยในเรื่อง นำความรู้และประสบการณ์เดิมผสมผสานกับข้อมูลในเรื่องที่อ่านและให้คุณค่าเรื่องที่อ่าน ในการอ่านจับใจความนอกจากผู้อ่านจะใช้การคิดในระดับต่าง ๆ แล้ว ผู้อ่านยังต้องผสมผสานการคิดเข้ากับทักษะการจับใจความ เพื่อพัฒนาความเข้าใจที่เป็นของตนเอง

3.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการอ่านจับใจความ

นักวิชาการได้กล่าวถึง แนวความคิดพื้นฐานของนักจิตวิทยากลุ่มประมวลสารสนเทศ (Information processing) ดังนี้

เลอฟรังคอยส์ (วนิช สุรารัตน์. 2544 : 154-155 ; อ้างอิงจาก Lefrancois. 1988. **Psychology for Teaching.** p. 57) กล่าวว่า การเรียนรู้ในรูปแบบของการประมวลสารสนเทศเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ของนักจิตวิทยากลุ่มพุทธินิยมกลุ่มหนึ่ง ที่เรียกกันว่า กลุ่มพุทธินิยมแนววิทยาศาสตร์ใหม่ (New cognitive science) เกิดขึ้นจากแนวความคิดของนักจิตวิทยาสองคนคือ ไค (Chi) และ เกลเซอร์ (Glaser) ในปี ค.ศ. 1980 ทั้งสองคนพยายามอธิบายกระบวนการเกิดของปัญญาในรูปแบบของการประมวลความรู้ข่าวสารในสมอง นำมาเทียบเคียงกับการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ได้พัฒนาเป็นความคิดประมวลสารสนเทศในเวลาต่อมา ทั้งไคและเกลเซอร์ ได้กำหนดองค์ประกอบของกระบวนการประมวลสารสนเทศไว้ 3 ส่วนดังนี้คือ ส่วนที่เป็นฐานของความรู้ ส่วนที่เป็นกระบวนการทางปัญญา และส่วนที่เป็นอภิปัญญาที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. **ฐานของความรู้ (Knowledge base)** ฐานของความรู้ หมายถึง ส่วนที่เป็นที่เก็บสะสมความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ความคิดรวบยอด ในเรื่องต่าง ๆ และส่วนที่เป็นการเชื่อมโยงหรือเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ส่วนนี้เป็นส่วนที่บุคคลได้สร้างและพัฒนาขึ้นมาตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งบุคคลแต่ละคนจะมีฐานของความรู้ที่แตกต่างกัน

2. **วิธีการทางปัญญา (Cognitive strategies)** วิธีการทางปัญญาเป็นกระบวนการที่บุคคลจัดระบบหรือจัดการให้ความรู้ ข้อมูลต่าง ๆ ที่ เป็นความรู้ข้อมูลใหม่ได้เข้าไปเป็นส่วนประกอบของฐานความรู้ รวมทั้งวิธีการดึงความรู้ข่าวสารจากฐานของความรู้มาใช้ประโยชน์ โดยการจัดระบบหรือรูปแบบใหม่ที่มีความสอดคล้องตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้อง

3. **อภิปัญญา (Metacognition)** อภิปัญญา หมายถึง ปัญญาที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคล ทำให้บุคคลได้ตระหนักรู้ว่าตนเองเป็นผู้รู้ ภายหลังจากที่ได้ใช้วิธีการทางปัญญาในเรื่องต่าง ๆ อีกนัยหนึ่งหมายถึงปัญญาที่ทำให้บุคคลรู้ปัญญาของตนเอง อภิปัญญาทำให้บุคคลสามารถควบคุม กำหนดกฎเกณฑ์ และเลือกยุทธวิธีในเรื่องการใช้เหตุผล การทำความเข้าใจ การแก้ปัญหา และกระบวนการทางปัญญาทั้งหลาย มาใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีอยู่ อภิปัญญาเทียบได้กับการหยั่งรู้ตามแนวความคิดของนักจิตวิทยาในกลุ่มเกสตัลท์

โดยปกติเมื่อบุคคลได้เกิดการหยั่งรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วทำให้สามารถแก้ปัญหาหรือจัดการกับเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ผลตามมาก็คือ การตระหนักรู้ว่าตนเองเป็นผู้รู้ ทำให้เกิดเป็นความสุขหรือความปิติ ดังนั้นอภิปัญญาจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลให้กระบวนการทางปัญญาของมนุษย์ได้มีการพัฒนาเพิ่มพูนอย่างต่อเนื่องจนตลอดชีวิต

นักจิตวิทยาในกลุ่มมนุษยนิยมมีความเชื่อว่า มนุษย์มีความแตกต่างกันในเรื่องความเป็นปัจเจกบุคคล (**Individuality**) ซึ่งหมายถึงความแตกต่างกันในเรื่องของความรู้สึกรู้สึก ความคิด การรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม แต่มนุษย์มีความเหมือนกันตรงที่เกิดมาพร้อมกับ คุณลักษณะดั้งเดิมหลาย ๆ อย่างที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ได้แก่ ความคิด ความรู้สึกรู้สึก ศักยภาพในการเรียนรู้ ศักยภาพในทางสร้างสรรค์ ความมีอิสระภาพ ตลอดจนความสามารถในการนำตนเอง พัฒนาตนเอง จนสามารถเข้าถึงคุณค่าของความดีงามและการสร้างสรรค์สังคม ทั้งหมดก็คือองค์ประกอบคุณค่าของความเป็นมนุษย์

แนวปฏิบัติสำหรับการนำความคิดของนักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมไปใช้ทางด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ต้องคำนึงถึง ความต้องการพื้นฐานและการเรียนรู้ พลัฏผลกดันจาก

ภายในและความเป็นปัจเจกบุคคล อิสรภาพกับการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ การเรียนรู้ที่เป็นการส่งเสริมความรู้สึกรหรือสุนทรียรส และการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้

ในส่วนของกรเรียนรู้ที่เป็นการส่งเสริมความรู้สึกรหรือสุนทรียรสนั้น ประเวศ วะสี (2544 : 39-43) กล่าวว่า การสัมผัสความงามหรือสุนทรียสัมผัส เป็นมิติหนึ่งของความเป็นมนุษย์ ที่เป็ความสุขอันละเอียดกว่าการตอบสนองทางวัตถุอย่างหยาบ ๆ เป็นฐานของการพัฒนาจิตใจและปัญญาต่อไปได้ เป็นความสุขที่ชุ่มชื้นเอบอัมซาบซาบไปทั่วทั้งตัว มีผลอันใหญ่หลวงต่อระบบชีววิทยาหรือสุขภาพทางกาย สุนทรียสัมผัสอาจเกิดขึ้นได้จาก 5 ทาง คือ จากธรรมชาติ ศิลปะ การงานและความรู้ การทำความดี และการภาวนา (การเจริญสติสมาธิ ปัญญา) ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ธรรมชาติ คือการได้สัมผัสความงามที่เกิดขึ้นเองอันมีอยู่ทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นจักรวาล ดวงดาวต่าง ๆ ก้อนเมฆ ภูเขา ต้นไม้ ใบไม้ ดอกไม้ ใบหญ้า แม่น้ำ ทะเล ฝึลือตลอดจนโลก ที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า แต่เห็นได้โดยการขยายของกล้องจุลทรรศน์ เช่น เม็ดเลือดต่าง ๆ เซลล์ โครงสร้างในเซลล์ เช่น ไวรัส ฯลฯ

2. ศิลปะ คือ ความงามที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งมีทั้งเรื่องของจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม ดนตรีและนาฏกรรม รวมทั้งศิลปะที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน ศิลปินผู้สร้างศิลปะทั้งหลายได้สร้างสรรค์งานขึ้นจากจิตใจที่เป็นกุศลและด้วยความประณีตงดงาม

3. การงานและความรู้ การงานที่ตั้งใจทำด้วยจิตใจที่เป็นกุศลและด้วยความประณีตเป็นความงาม ความรู้ทำให้เกิดการงานและการงานทำให้เกิดความรู้ ความรู้เป็นความงามมีความงามในความรู้ ความรู้ทำให้บุคคลเข้าถึงความงาม และความรู้ทำให้คนทำงานได้ การที่บุคคลได้รู้ว่าตนเองมีความรู้ย่อมทำให้เกิดความสุข และมีความพึงพอใจที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอีก และมีผลทำให้เกิดเป็นอภิปัญญาคือความรู้เกิดขยายและงอกงามยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ขณะเดียวกันความสุขก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

4. การทำความดี เช่น การช่วยเหลือผู้อื่น การทำเพื่อส่วนรวม การมีศีล การดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง การทำสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ล้วนทำให้เป็นความงามได้ การทำความดีทำให้บุคคลเกิดความปีติ ซึ่งเป็นความสุขที่ละเอียดอ่อน และมีคุณค่าสูงกว่าความสุขจากวัตถุมากมาย

5. การภาวนา หมายถึง การเจริญสติ สมาธิ และปัญญา เป็นความงามที่เกิดขึ้นในจิตใจ

สุนทรียสัมผัสทำให้มนุษย์เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของสรรพสิ่ง มีความงดงามทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ทำให้เกิดความสุขทางจิตวิญญาณ (Spiritual happiness) ผู้ใดไม่

เคยพบกับความสุขทางวิญญาณ จะยังไม่เคยพบความสุขที่แท้จริง จะคืนรนแสวงหาเรื่อยไป การคืนรนแสวงหาเรื่อยไปโดยไม่พบความสุขที่แท้จริง จะก่อให้เกิดการทำลาย การเสียสมดุล และการไม่ยั่งยืนและ ส่งผลกระทบต่อสังคมและสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ดังที่ปรากฏอยู่กับโลกในปัจจุบัน สุนทรียสัมผัสโดยพิสดาร และการเข้าถึงความสุขทางจิตวิญญาณ ควรเป็นยุทธศาสตร์ใหญ่อย่างหนึ่ง แห่งการพัฒนามนุษย์ และเป็นฐานของการเกิดปัญญาต่อไป ดังนั้นในระบบของโรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะต้องใช้สุนทรียสัมผัสในทุก ๆ ด้าน

3.3 การสอนอ่านจับใจความ

รัตเดิลล์ และรัตเดิลล์ (Ruddell and Ruddell. 1995 : 58) ได้กล่าวว่า การสอนอ่าน จับใจความเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ควรจะคำนึงถึงลักษณะที่จำเป็นของการอ่านจับใจความ ดังนี้

1. เป็นการอ่านที่มีเป้าหมายซึ่งมีแนวทางจากวัตถุประสงค์หรือประโยชน์ที่คาดหวังไว้
2. เป็นการกระตุ้นเนื้อหาความรู้ที่สัมพันธ์กันกับเนื้อเรื่องที่อธิบาย
3. เป็นการกระตุ้นวิธีสร้างกระบวนการความรู้พื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับเป้าหมายการอ่าน
4. เป็นการใช้ประโยชน์จากเจตคติและคุณค่าที่สัมพันธ์กันกับเนื้อหาสาระของเรื่อง
5. เป็นการใช้กระบวนการทั้งหมดเหล่านี้ไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย และประโยชน์ที่คาดหวังไว้

การที่จะสร้างทักษะในการทำความเข้าใจในการอ่านให้แก่ผู้เรียน สามารถนำเอาประสบการณ์เดิมมาใช้ในการทำความเข้าใจเรื่องราวที่อ่านเป็นอย่างดี เข้าใจความสัมพันธ์ของแนวคิด การสร้างความสนใจ การปรับความมุ่งหมายของการอ่าน สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้ (ประเทิน มหาจันทร์. 2530 : 24) ดังนี้

1. การตั้งคำถามของครู
2. การใช้คำถามเพื่อการฝึกหัด
3. การใช้หนังสือคู่มือประกอบการสอน
4. การใช้วัสดุประกอบการสอนอย่างอื่น

เคนเนดี (Kenedy. 1981 : 65) ได้เสนอหลักการทั่ว ๆ ไปของการสอนซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความ ดังนี้

1. การส่งเสริมให้มีการใช้ภาษาพูด โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาพื้นฐานการอ่านจับใจความ เช่น การอภิปรายในชั้นเรียน การสนทนา และการรายงานปากเปล่า
2. การเน้นการพัฒนาคำศัพท์ใหม่หรือคำศัพท์ที่ไม่เคยรู้จัก เช่น การออกแบบโปรแกรมสำหรับพัฒนาคำศัพท์ โดยเน้นให้เห็นและจำคำศัพท์ได้อย่างแม่นยำ

3. การจัดเตรียมประสบการณ์พื้นฐานสำหรับนักเรียน ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ความรู้พื้นฐานของนักเรียนเพิ่มขึ้น และทำให้มีความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

4. การพัฒนาทักษะในการใช้เครื่องมือช่วยในการเรียน เช่น เชิงอรรถ คำอธิบายเพิ่มเติม กราฟ ตาราง คำแปลศัพท์ พจนานุกรม เป็นต้น

5. การจูงใจผู้เรียนให้ต้องการที่จะอ่านเพื่อพัฒนาการอ่านของตนเอง ตั้งจุดประสงค์ของการอ่าน และสามารถให้อิสระการอ่านแก่ผู้เรียน

6. การใช้สิ่งง่าย ๆ ในการฝึกหัดอ่าน โดยการใช้เนื้อเรื่องที่อ่านที่อยู่ในขอบเขตประสบการณ์ และระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้อ่าน

7. สนับสนุนการอ่านอย่างมีจุดประสงค์ ถ้าทำให้ผู้เรียนมีเหตุผลสำหรับการอ่านแล้วจะเป็นสิ่งกระตุ้นที่จะจำเนื้อหาของเรื่องที่ตนอ่าน

การสอนอ่านจับใจความเพื่อที่จะให้บรรลุจุดประสงค์นั้น จะต้องเป็นการสร้างให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำความเข้าใจในการอ่าน สามารถนำประสบการณ์เดิมมาใช้ในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของแนวคิด ด้วยการส่งเสริมโดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาพื้นฐานการอ่านจับใจความ จัดเตรียมประสบการณ์ให้มีความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ใช้เครื่องมือในการฝึกอ่าน และจูงใจให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการอ่านจับใจความ

3.4 การวัดความสามารถในการอ่านจับใจความ

ความสามารถในการอ่านจับใจความ วัดได้จากแบบทดสอบการอ่านจับใจความตามความสามารถในการคิดที่ รัดเคลล์ และรัดเคลล์ (Ruddell and Ruddell, 2002 : 27) ได้แบ่งไว้

4 ระดับ ดังนี้

1. ระดับข้อเท็จจริง คือ ความสามารถในการจำแนกและระลึกรายละเอียดจากเรื่องที่อ่าน
2. ระดับการแปลความ คือ ความสามารถในการลงความเห็นและการจัดกระทำกับข้อมูลที่บอกเป็นนัยในเรื่อง
3. ระดับการประยุกต์ คือ ความสามารถในการผสมผสานระหว่างความรู้จากข้อความในเรื่อง กับโครงสร้างความรู้ของบุคคล เพื่อพัฒนาความหมายจากการอ่านให้เป็นของตนเอง
4. ระดับการประมวลเรื่องราว คือ ความสามารถในการตอบสนองภายในของบุคคลที่มีต่อเรื่องที่อ่าน โดยใช้ความรู้จากข้อความในเรื่อง โครงสร้างความรู้ของบุคคล และการให้คุณค่าเรื่องที่อ่าน

ทั้งนี้ การวัดความสามารถในการอ่านจับใจความ อาจจะทำได้ด้วยวิธีต่าง ๆ ครูจะใช้วิธีใดนั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายเป็นสำคัญ แต่ที่นิยมใช้มี 2 วิธี (จิเรียง บุญสม. 2543 : 26)

1. แบบสอบมาตรฐาน (Standardized test) แบบสอบนี้นำไปให้นักเรียนทำเพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านกับเกณฑ์ปกติ (Norm) แบบสอบนี้ประกอบด้วยข้อความเป็นตอน ๆ หรือเรื่องสั้น ๆ ให้นักเรียนอ่านแล้วเลือกคำตอบ เรียงจากเรื่องง่ายไปหาเรื่องยาก จำกัดเวลา นักเรียนจะได้รับคะแนนตามความสามารถของความเข้าใจในการอ่านแบบสอบ คะแนนจะออกมาในรูปของคะแนนดิบ (Raw score) เปอร์เซนต์ไทล์ (Percentile) หรือระดับ (Grade - equivalent)

2. แบบสอบชนิดอิงเกณฑ์ (Criterion - referenced test) ลักษณะของแบบสอบนี้คล้ายคลึงกับแบบสอบแรก คือมีข้อความเป็นตอน ๆ หรือเรื่องสั้น ๆ ให้นักเรียนอ่านแล้วเลือกตอบ แต่ไม่เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านกับเกณฑ์ปกติ หรือกับนักเรียนกลุ่มอื่น คะแนนของ

นักเรียนขึ้นอยู่กับผลสัมฤทธิ์การอ่าน

3.5 ความสัมพันธ์ระหว่างความถนัดกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักจิตวิทยาและนักวัดผลการศึกษาได้ให้ความหมายของความถนัดแตกต่างกันไป

หลายแนว ดังเช่น

เมห์เรนส์ และเลห์แมน (Mehrens and Lehmann. 1978 : 685) กล่าวว่า ความถนัด หมายถึง ความสามารถทั้งหลายรวมกันกับคุณลักษณะอื่น ทั้งในส่วนที่มีมาแต่กำเนิดหรือได้รับมาภายหลัง และเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสามารถของแต่ละบุคคล ที่จะเรียนรู้ หรือพัฒนาความชำนาญคล่องแคล่วในสาขาเฉพาะอย่าง เมื่อได้รับการศึกษาหรือได้รับการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ อิงลิช และอิงลิช (English and English. 1968 : 40) ให้ความหมายของความถนัดว่า เป็นวิสัยสามารถที่เกิดจากประสบการณ์จากการฝึกอบรมทั้งในระบบและนอกระบบ ส่วน อาแมน และกล็อค (Ahmann and Glock. 1968 : 16) ได้ให้ความหมายของความถนัดทางการเรียนว่า ความถนัดคือสมรรถวิสัยของบุคคลที่จะเรียนรู้ ดังนั้นเครื่องมือในการประเมินความถนัดจึงสร้างขึ้นเพื่อพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดขึ้นถ้าหากคนนั้นได้รับการฝึกฝนที่เหมาะสม ฟรีแมน (Freeman. 1966 : 431) ให้นิยามความถนัดว่าเป็นผลรวมของคุณลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลที่แสดงว่าบุคคลนั้นมีสมรรถภาพที่จะเรียน รวมทั้งการฝึกฝนอบรม เพื่อให้มีความรู้เฉพาะอย่าง เช่น ความสามารถในการพูด ความสามารถที่จะเป็นนักดนตรี หรือความสามารถที่จะทำงานทางเครื่องจักรกลได้

ความถนัดเป็นโครงสร้างทางจิตวิทยาเกี่ยวกับความแตกต่างของแต่ละบุคคลในการเรียนรู้ หรือการปฏิบัติงานเมื่อเจอสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งแต่ละบุคคลต้องการเรียนรู้จากการสอน นักจิตวิทยาบางคนนิยามความถนัดเป็นอัตราของการเรียนรู้ (Learning rate) ของแต่ละบุคคล นั่นก็คือเป็นการเทียบความสามารถในการเรียนรู้กับเวลาที่ใช้ เช่น ถ้าผู้ใดเรียนคณิตศาสตร์ ได้ในเวลารวดเร็วแสดงว่าเป็นผู้มีความถนัดทางคณิตศาสตร์ เป็นต้น ชาวลา แพร์ตกุล (2526 : 1) ได้ให้ความหมายของ ความถนัดว่า เป็นขีดระดับความสามารถขั้นสูงสุดของบุคคล ที่เขาอาจมี อาจได้ต่อการเรียนรู้และ ฝึกฝนในวิทยาการตลอดทักษะต่าง ๆ ถ้าหากเขาได้รับการฝึกฝนและได้รับ ประสบการณ์ที่เหมาะสม และยังเปรียบเทียบเรื่องนี้กับรถยนต์ ความถนัดก็เทียบได้กับกำลังสูงสุด ของเครื่องยนต์ (สมอง) ที่จะสามารถพาให้รถยนต์คันนั้น (บุคคล) วิ่งไปได้ไกลที่สุดเท่าใด ระยะทางที่รถยนต์นั้นวิ่งได้จะขึ้นอยู่กับความจุของถังน้ำมัน จำนวนแรงม้าของเครื่องยนต์ ร่วมกับสภาพของถนนและสิ่งอื่น ๆ อีกหลายประการ

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2541 : 17-18) ให้ความหมายของความ ถนัดว่า เป็นความสามารถที่บุคคลได้รับประสบการณ์ ฝึกฝนตนเอง และมีการสั่งสมไว้จนเกิดเป็น ทักษะพิเศษ แสดงชัดด้านใดด้านหนึ่ง พร้อมทั้งจะปฏิบัติกิจกรรมนั้น ได้อย่างดี

จากนิยามต่าง ๆ สรุปได้ว่า ความถนัดคือ ความสามารถของแต่ละบุคคลอันมีมาแต่ กำเนิดและได้รับภายหลังจากการฝึกฝนอบรมและการสะสมประสบการณ์ จนทำให้บุคคลนั้น สามารถเรียนหรือประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสามารถนั้น ๆ ได้สำเร็จรวดเร็ว

ความถนัดหรือความสามารถ มีหลายด้าน เช่น ด้าน ภาษา ตัวเลข เหตุผล การรับรู้ มิติสัมพันธ์ ความจำ เป็นต้น

การวัดความถนัดในแต่ละด้าน จะใช้แบบทดสอบประเภทต่าง ๆ เช่นการวัดความถนัด ด้านเหตุผล อาจใช้แบบทดสอบวัด การอุปมาอุปไมย การจำแนกประเภท สรุปความ อนุกรมภาพ หรืออนุกรมมิติ ตัวร่วมหรือตัวต่าง หรือวัดความสามารถด้านวิเคราะห์ เป็นต้น นอกจากนี้ แบบทดสอบแต่ละประเภทยังมีหลายรูปแบบ เช่น แบบทดสอบอุปมาอุปไมยด้านภาษา มีแบบตรง ซ้ำม แบบคล้ายคลึง แบบบทบาท แบบเรียงลำดับ แบบจัดประเภทสมาชิก

มีงานวิจัยที่ศึกษาพบว่าแบบทดสอบอุปมาอุปไมยมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เช่น

บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์ (2524 : 33-36) ได้ศึกษากับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 7 จำนวน 545 คน พบว่า แบบทดสอบอุปมาอุปไมยที่วัดในด้านการประเมิน ค่าทางภาษาฉบับสัมพันธ์ทางภาษาแบบความสัมพันธ์ มีสหสัมพันธ์เป็นบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนวิชาภาษาไทย เป็น .54 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

จิราภรณ์ ทิพย์รัตน์ (2518 : 48) ได้ศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบของสมรรถภาพสมองด้านการประเมินค่าทางภาษา กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จำนวน 462 คน พบว่า แบบทดสอบแบบอุปมาอุปไมยที่ใช้วัดด้านการประเมินค่าทางภาษาแบบความสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา ภาษาไทย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .142

เสนาะ หัตถิ (2513 : 61-74) ได้ทำการศึกษาแบบทดสอบด้านภาษาที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาเรียงความ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 572 คน ใช้แบบทดสอบวิชาเรียงความเป็นเกณฑ์ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนจากแบบทดสอบวิชาเรียงความกับแบบทดสอบอุปมาอุปไมย เป็น .09 และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .26

सान แก้วกัณหา (2534 : 58-60) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนแบบทดสอบอุปมาอุปไมยด้านภาษา กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย ซึ่งแบบทดสอบอุปมาอุปไมยด้านภาษามี 5 แบบ คือ แบบตรงข้าม แบบคล้ายคลึง แบบบทบาท แบบเรียงลำดับ และแบบจัดประเภทสมาชิก กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม.1) ปีการศึกษา 2534 ของ โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 396 คน ผลการศึกษาพบว่า คะแนนจากแบบทดสอบอุปมาอุปไมยด้านภาษาทั้งห้าแบบมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย มีค่าเป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างแบบทดสอบอุปมาอุปไมยด้านภาษา กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย มีค่า .6059 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์นี้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนอกจากนี้ยังพบว่า คะแนนจากแบบทดสอบอุปมาอุปไมยด้านภาษาที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 4 แบบ เรียงตามลำดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย คือ แบบตรงข้าม แบบบทบาท แบบเรียงลำดับ และแบบคล้ายคลึง โดยแบบทดสอบอุปมาอุปไมยแบบตรงข้ามมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยสูงสุด ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .508 .504 .489 .454 ตามลำดับ ส่วนแบบจัดประเภทสมาชิกส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับแบบทดสอบอุปมาอุปไมยแบบตรงข้าม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยสูงสุด ฉบับนี้ เป็นแบบทดสอบอุปมาอุปไมยด้านภาษา มีทั้งหมด 30 ข้อ ให้เวลาทำ 15 นาที คำถามแต่ละข้อจะกำหนดคำมาให้ 3 คำ โดยคำแรกมีความสัมพันธ์

กับคำที่สองในลักษณะที่มีความหมายตรงข้ามกัน แล้วให้ผู้ตอบหาคำที่สี่จากตัวเลือก ก ถึง จ ที่มีความสัมพันธ์กับคำที่สาม เหมือนกับความสัมพันธ์ของคำแรกและคำที่สอง

เช่น ขาว : ดำ ---> ยาว : ?

- ก. สูง
- ข. คำ
- ค. เตี้ย
- ง. สั้น
- จ. ลึก

แบบทดสอบฉบับนี้ มีพิสัยค่าความยาก (P) อยู่ระหว่าง .35 - .79 ค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง .21 - .67 ค่าความเชื่อมั่น (r_{tt}) คำนวณโดยวิธีของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน สูตร 20 (Kuder - Richardson : KR 20) เท่ากับ .8035 ค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (r_{ct}) ที่พิจารณาจากค่าความสัมพันธ์ของคะแนนจากแบบทดสอบฉบับนี้ กับคะแนนจากแบบทดสอบอุปมาอุปไมยฉบับ ข ของสำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เท่ากับ .7015

จากข้อมูลดังกล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า แบบทดสอบอุปมาอุปไมยด้านภาษาแบบตรงข้าม ซึ่งวัดความถนัดด้านเหตุผล มีความสัมพันธ์สูงกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย แสดงว่าความถนัดทางการเรียนด้านเหตุผลมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยจึงควรคำนึงถึงความถนัดทางการเรียนด้านเหตุผล โดยอาจนำมาเป็นตัวแปรร่วม (Covariate) ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อขจัดอิทธิพลของความถนัดนี้ออกไป ให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกิดจากอิทธิพลของตัวแปรต้นโดยตรง เป็นการปรับการทดลองให้คลาดเคลื่อนน้อยและไม่ลำเอียง

3.6 ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความสามารถในการอ่าน

นักวิจัย บุนยะกาญจน (2525 : 39-41) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้อ่านที่มีผลต่อความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล ว่ามีอยู่หลายประการ ดังนี้

1. วุฒิภาวะ หมายถึง กระบวนการเจริญเติบโตตามลำดับขั้น การอ่านจะขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะของการอ่าน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดระดับของการอ่านและความเร็วในการอ่าน โดยทั่วไปผู้ที่มีวุฒิภาวะสูงย่อมอ่านได้ดีกว่าคนที่มีวุฒิภาวะต่ำกว่า วุฒิภาวะเหล่านี้ เช่น วุฒิภาวะทางอารมณ์ ทางสังคม ทางเพศ และทางร่างกาย เป็นต้น

2. อายุ วัยรุ่นและเด็กที่มีอายุมากจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีกว่า และเร็วกว่าเด็กที่มีอายุน้อยกว่า ตามปกติแล้วความสามารถในการเรียนรู้จะเพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ ตามวัย จนถึงอายุราว 20-25 ปี ต่อจากนั้นก็คงตัวหรือลดบ้างเล็กน้อยหลังจากอายุ 25 ปีแล้ว

3. เพศ ความแตกต่างระหว่างเพศทำให้การอ่านแตกต่างกัน ในวัยเด็กเล็ก เด็กชายและหญิงจะสนใจเรื่องไม่แตกต่างกัน แต่วัยเด็กโตจะสนใจเรื่องแตกต่างกันตามเพศ อย่างไรก็ตามในเด็กระดับประถม เด็กหญิงอ่านได้ดีกว่าเด็กชายในแง่ของทักษะ ทักษะคิด ความสนใจ และการแสดงพฤติกรรม ทั้ง ๆ ที่เด็กชายและเด็กหญิงมีความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ทัดเทียมกัน การที่เด็กทั้งสองกลุ่มมีความสนใจในการเรียนรู้ต่างกันก็เพราะขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม

4. ประสบการณ์เดิมของผู้อ่าน เนื่องจากการอ่านเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย การแปลความ การตอบสนอง การกำหนดความมุ่งหมาย และการจัดลำดับภาพของตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ที่ผู้อ่านเห็น จะกระตุ้นการทำงานของสมอง ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพและปริมาณของประสบการณ์ซึ่งผู้อ่านมีมาก่อน

5. สมรรถวิสัย หมายถึงขีดจำกัดสูงสุดของความสามารถ ซึ่งอาจวัดได้จากแบบทดสอบเซาว์ปัญญาและแบบทดสอบความถนัด ความแตกต่างในด้านสมรรถวิสัยของคนไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกายหรือสติปัญญา ย่อมมีผลต่อระดับการอ่านเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เด็กที่อ่านตามปกติจะมีไอคิวระหว่าง 90-109 ส่วนเด็กที่อ่านช้าจะมีไอคิวระหว่าง 75-90

6. ความบกพร่องทางร่างกาย อวัยวะที่ช่วยในการแสดงพฤติกรรมจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การอ่านด้วย หากอวัยวะเหล่านั้นบกพร่องไปย่อมมีผลต่อการอ่าน ความบกพร่องทางร่างกายที่สำคัญได้แก่ สายตาสั้น สายตายาว สายตาเอียง กล้ามเนื้อที่ควบคุมพยัญชนะการ ประสาทหูพิการ เป็นต้น

7. ความถนัดตามธรรมชาติ ผู้ที่มีความถนัดหรือพรสวรรค์ในเรื่องใดมากเป็นพิเศษ ก็มักจะชอบอ่านเกี่ยวกับเรื่องนั้นมากกว่าบุคคลอื่น

8. การจูงใจ เป็นตัวการที่กระตุ้นให้เกิดกิจกรรม ช่วยให้การแสดงพฤติกรรมมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน การจูงใจเกิดขึ้นได้โดยการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น วัสดุที่ใช้ในการอ่าน ความสนุกของ สิ่งที่อ่าน ความสนใจในการอ่าน

9. ลักษณะทางบุคลิกภาพ เช่น ความสนใจ ความอยากรู้อยากเห็น ความเชื่อมั่นในตนเอง ระดับความมุ่งหวัง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่จูงใจให้เกิดการอ่าน

4. เจตคติ

4.1 ความหมายของเจตคติ

เจตคติ (Attitude) เป็นคำศัพท์ที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ใช้มาตลอดจนถึงปัจจุบัน มีความหมายเดียวกับคำว่า “ทัศนคติ” ซึ่งมีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน. 2542 : 221) ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540 : 108) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง การเตรียมพร้อมแห่งสภาพจิตใจของบุคคลในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เจตคติเป็นอารมณ์ที่มีอยู่ในทุกผู้ทุกคน แต่อยู่ในระดับที่แตกต่างกัน เจตคติเป็นสิ่งที่ผลักดันบุคคลให้แสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ อันอยู่ในลักษณะที่พึงพอใจก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

แอลพอร์ต (Allport. 1985 : 798) ให้ความหมายว่าเจตคติ หมายถึง สภาพความพร้อม ทางจิตใจ ซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์ สภาพความพร้อมนี้จะเป็แรงที่จะกำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

กู๊ด (Good. 1973 : 49) ให้ความหมายของเจตคติว่า เจตคติหมายถึง ความเอนเอียงหรือความชอบของบุคคลที่แสดงผลเฉพาะไปสู่วัตถุ สิ่งของ สถานการณ์ หรือคุณค่า ตามปกติจะประกอบไปด้วยความรู้สึกและอารมณ์

สรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้ ความรู้สึก ความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติ ทั้งในด้านดีและไม่ดี ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น เจตคติต่อวิชาภาษาไทย หมายถึง ความรู้ ความรู้สึก ความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติ ทั้งในด้านดีและไม่ดี ต่อต่อวิชาภาษาไทย จากที่ได้รับประสบการณ์ในการเรียนวิชาภาษาไทย

4.2 ลักษณะของเจตคติ

มีนักการศึกษาได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงเจตคติว่าเป็นไปตามสภาพแวดล้อมของสังคมภายใต้กระบวนการดังนี้

1. การยินยอม เป็นการยอมรับอิทธิพลจากผู้อื่นเพื่อให้เขาได้ปฏิบัติตัวในทางที่ตนพอใจ
2. การเลียนแบบ เป็นการแสดงพฤติกรรมเพื่อให้เหมือนสมาชิกในสังคม หรือคนอื่นเห็นว่าตนเป็นคนเก่ง เป็นการสร้างสัมพันธภาพอันดีกับผู้อื่น
3. รับอิทธิพลสิ่งต่าง ๆ เพราะตรงกับค่านิยมของตนเอง

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 67) กล่าวว่า เจตคติเกิดจากประสบการณ์ สิ่งเร้าต่าง ๆ รอบตัวบุคคล การอบรมเลี้ยงดู การเรียนรู้ ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดเจตคติ แม้ว่ามีประสบการณ์ที่เหมือนกันก็อาจมีเจตคติที่แตกต่างกันได้ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น เซวานันปัญญา อายุ เป็นต้น

จากข้อความที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพอจะสรุปได้ว่าเจตคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ เป็นความรู้สึกที่แสดงออกมาจากอิทธิพลของความคิดและการกระทำที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ และในบางครั้งอาจเปลี่ยนแปลงน้อยมาก เจตคติจึงเป็นความรู้สึกภายในที่ก่อให้เกิดการแสดงพฤติกรรม

4.3 องค์ประกอบของเจตคติ

การที่บุคคลจะเกิดเจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น ไม่ว่าจะผ่านทางด้านบวกหรือลบก็ตาม บุคคลนั้นจะต้องผสมผสานคุณลักษณะย่อยหลาย ๆ อย่าง เช่น การรับรู้ การประเมินค่าความซาบซึ้ง ความสนใจ คุณลักษณะเหล่านี้จะรวมตัวกันขึ้นเป็นความรู้สึกและเจตคติของบุคคลนั้น แต่อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้คนเราเกิดเจตคติขึ้นได้นั้นมีอยู่ 3 องค์ประกอบ ดังนี้ (ธีรวุฒิ เอกะกุล. 2542 : 10)

1. ความรู้ (Cognitive component) บุคคลใดจะมีเจตคติต่อสิ่งใด บุคคลนั้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งนั้นก่อน เพื่อใช้เป็นรายละเอียดสำหรับให้เหตุผลในการที่จะสรุปเป็นความเชื่อต่อไป

2. ความรู้สึก (Feeling component) เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวกับความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหลังจากรู้และเข้าใจสิ่งนั้นแล้ว กล่าวคือเมื่อบุคคลใดรู้และเข้าใจเรื่องใด จะสรุปเป็นความเห็นในรูปการประเมินผลว่าสิ่งนั้นเป็นที่พอใจหรือไม่ สำคัญหรือไม่ ดีหรือเลว ซึ่งเท่ากับเกิดอารมณ์หรือความรู้สึกต่อสิ่งนั้น

3. ความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติ (Action tendency component) เป็นองค์ประกอบสุดท้ายที่รวมตัวมาจากความรู้และความรู้สึกที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด จนทำให้เกิดความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติ หรือตอบสนองต่อสิ่งนั้น ในทิศทางที่สนับสนุน คล้อยตาม หรือ ขัดแย้ง ตามความรู้และความรู้สึกที่เป็นพื้นฐานนั้น

4.4 ความสำคัญของเจตคติ

เจตคติเป็นเรื่องที่มีความสำคัญดังที่ เนืองนิต ปิยะวงษ์ (2541 : 8) กล่าวไว้ว่า เจตคติ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้หรือเกิดจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมาแต่เกิด

เจตคติเป็นสภาพการณ์ทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความคิด และการกระทำ เพราะเป็นส่วนประกอบที่กำหนดแนวทางให้ทราบล่วงหน้าว่า ถ้าบุคคลประสพสิ่งใดแล้ว บุคคลนั้น ๆ จะมีทำที่ต่อสิ่งนั้น ในลักษณะใด วิโรจน์ ธรรมจินดา (2536 : 10) กล่าวไว้ว่าความคงเส้นคงวาในพฤติกรรมของบุคคลจะช่วยอธิบายถึงสถานภาพของสังคมได้ ส่วนในทางสังคมวิทยา กล่าวว่าเจตคติเป็นศูนย์กลางของความเข้าใจและพื้นฐานของพฤติกรรมทางสังคม

4.5 ความสัมพันธ์ของเจตคติกับการเรียน

เจตคติเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการเรียนรู้ เพราะเจตคติเป็นสิ่งที่สนับสนุนให้บุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ หากผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อกิจกรรมการเรียน ต่อครูและกระบวนการวิชาที่เรียน ฯลฯ ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนมีความขยันตั้งใจเรียน และประสบผลสำเร็จทางการเรียน ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ครูจะต้องมีความเข้าใจผู้เรียนและพัฒนาเจตคติที่ดีให้กับผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปสู่ความสำเร็จ

4.6 วิธีการวัดเจตคติ

การวัดเจตคติเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากไปเพราะเจตคติเป็นความรู้สึกนึกคิด เป็นสภาพทางจิตใจ ซึ่งไม่สามารถวัดได้โดยตรง การวัดเจตคตินิยมวัดออกมาทางบวกและทางลบทางบวก หมายถึงเจตคติในทางดี ส่วนทางลบหมายถึงเจตคติไปในทางตรงข้าม วิธีวัดเจตคติโดยตรงจึงทำไม่ได้ นอกจากทำการศึกษา ซึ่งมีนักการศึกษาได้สรุปไว้ดังนี้

1. การสังเกต (Observation) ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ศึกษาเจตคติโดยใช้ประสาทหูและตาเป็นสำคัญ การสังเกตเป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใด แล้วนำข้อมูลที่สังเกตนั้นไปอนุมานว่าบุคคลนั้นมีเจตคติต่อสิ่งนั้นอย่างไร

ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การสังเกตได้ผลดี ผู้สังเกตต้องมีคุณสมบัติ 4 ประการ คือ มีความใส่ใจต่อสิ่งที่สังเกต (Attention) มีประสาทสัมผัสที่ดี (Sensation) มีสัญชาตญาณที่ดี (Perception) มีมโนคติที่ดี (Conception) โดยสามารถสรุปเรื่องราวได้ถูกต้องและเชื่อถือได้

กระบวนการเพื่อให้ผลการสังเกตสามารถรวบรวมข้อมูลที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้ ควรมีวิธีการดำเนินการสังเกต คือ 1) มีการเตรียมงานล่วงหน้า เช่น เตรียมการบันทึก เครื่องมือต่าง ๆ ต้องพร้อม 2) ไม่มีอคติ 3) ต้องสังเกตหลาย ๆ ด้าน 4) ใช้ระยะเวลาสังเกตอย่างต่อเนื่องและนานพอสมควร และ 5) อาจใช้เครื่องมืออื่น ๆ ช่วยอย่างระมัดระวัง เช่น แบบสำรวจ การบันทึกกระเบียนสะสม และอื่น ๆ

หลักเกณฑ์ของการสังเกตที่ดี ประกอบด้วย 1) ผู้สังเกตจะต้องมีความรู้ในเรื่องที่สังเกตนั้นให้มาก 2) หากความสอดคล้องระหว่างประเด็นและพฤติกรรมที่จะทำการสังเกต 3) กำหนด จุดมุ่งหมายที่ต้องการสังเกตให้ชัดเจน 4) ในการสังเกตผู้สังเกตจะต้องทำอย่างระมัดระวังและใช้ความละเอียดถี่ถ้วน 5) ผู้สังเกตจะต้องมีทักษะในการใช้เครื่องมือตามที่กำหนดขึ้น และ 6) ผู้สังเกต จะต้องพร้อมที่จะทำการสังเกตและกำจัดอคติส่วนตัวออกไปให้หมด

2. การให้รายงานตนเอง (Self - report) เป็นวิธีการศึกษาเจตคติของบุคคลโดยให้บุคคลนั้นเล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้น และจากการฟังสิ่งที่เล่านี้สามารถกำหนดค่าคะแนนของเจตคติได้ วิธีการศึกษาเจตคติแบบนี้เป็นวิธีการของเทอร์สโตน (Thurstone) ลิเคิร์ต (Likert) กัทท์แมน (Guttman) และออสกู๊ด (Osgood) ที่ได้พยายามสร้างสเกลการวัดเจตคติขึ้น คะแนนที่ได้จากการวัดเจตคติแบบสเกลนี้จัดแบ่งออกเป็นช่วง ๆ โดยแต่ละช่วงจะมีขนาดเท่ากัน สามารถที่จะนำมาเปรียบเทียบ ความมากน้อยของเจตคติได้ วิธีนี้เป็นที่นิยมใช้วัดเจตคติมาก

3. เทคนิคการฉายออก (Projective techniques) เป็นการวัดเจตคติโดยการให้สร้างจินตนาการจากภาพ โดยใช้ภาพเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลนั้นแสดงความคิดเห็นออกมา จะได้สังเกตและวัดได้ว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึกอย่างไร ซึ่งบุคคลย่อมแสดงออกตามประสบการณ์ที่เคยได้รับมาแต่ละคนจะมีการแสดงออกไม่เหมือนกัน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2539 : 55-56)

4.7 เครื่องมือวัดเจตคติ

เครื่องมือวัดเจตคติที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบการให้รายงานตนเอง ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีสิ่งเร้าให้ตอบออกมาตามความรู้สึก อาจจะไม่ดีมากนักแต่นิยมใช้วัดมากที่สุด เพราะมีความเป็นปรนัย สะดวกในการสร้างและการสอบวัด ถ้าผู้เรียนตอบด้วยความจริงใจ ก็จะมีความเที่ยงตรงสูง ในการทำวิจัยครั้งนี้เลือกใช้ มาตรการวัดเจตคติ (Attitude scale) ของ ลิเคิร์ต แนวคิดของลิเคิร์ตที่สร้างแบบวัดโดยมีหลักการว่าข้อความแต่ละข้อความในแบบวัดจะครอบคลุมช่วง เจตคติที่ต้องการวัดทั้งหมด ข้อความที่แสดงออกถึงเจตคติต่อสิ่งที่ต้องการศึกษา ได้ข้อความหลังการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญและหลังการทดลองใช้ จำนวน 30 ข้อความ ให้มีลักษณะข้อความทั้งในด้านบวกและลบ แต่ละด้านแบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ ความรู้สึก และความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติ แล้วนำข้อความมาจัดเข้าชุดให้กลุ่มตัวอย่างพิจารณาข้อความ โดยพิจารณาใน 5 คำตอบ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด แล้วให้ตอบได้เพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อความ จากนั้นนำข้อความแต่ละคนมาให้น้ำหนักคะแนนรายชื่อ

คะแนน	ข้อความในทางบวก	ข้อความในทางลบ
2	มากที่สุด	น้อยที่สุด
1	มาก	น้อย
0	ปานกลาง	ปานกลาง
-1	น้อย	มาก
-2	น้อยที่สุด	มากที่สุด

จากนั้นรวมคะแนนตอบของแต่ละคนในทุก ๆ ข้อเข้าด้วยกัน แล้วนำคะแนนมาวิเคราะห์ทางสถิติ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศไทย

พิรยา ภูอินรัมย์ (2534 : 84) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง “อัตราส่วนและร้อยละ” ระหว่างกลุ่มที่เรียนจากครูกับกลุ่มที่เรียนด้วยตนเอง โรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2533 จำนวน 74 คน ผลการวิจัยปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่องอัตราส่วนและร้อยละระหว่างกลุ่มที่เรียนจากครูกับกลุ่มที่เรียนด้วยตนเองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สำหรับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเจตคติต่อการเรียนของนักเรียน โดยใช้กระบวนการกลุ่มและแบ่งนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม ตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูง ปานกลาง ต่ำ ได้มีนักการศึกษาทำการศึกษาวิจัยไว้ โดย นวณาด หิมให้ผล (2530 : 61) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมและเจตคติต่อวิธีการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษา ที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน ในชั้นเรียนที่ใช้วิธีการสอนให้เรียนด้วยตนเอง แบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม ในเรื่องพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน ที่เรียนด้วยตนเองเป็นกลุ่มนั้น นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและปานกลางส่วนใหญ่จะเอาใจใส่ต่อการเรียน ดีกว่านักเรียนที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนทั้ง 3 กลุ่ม ก็มีเจตคติต่อการเรียนด้วยตนเองเป็นกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีเจตคติต่อการเรียนดีกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีผู้ทำการวิจัยไว้หลายท่าน และได้ผลสอดคล้องกันว่าการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น หรือสูงกว่าการสอนแบบอื่น ดังงานวิจัยต่อไปนี้

พิสมัย แทนหลาบ (2541 : 110) ได้ทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่องพลังงานและสารเคมี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามปกติ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บุญเรือง บุตรมาลา (2547 : 57) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และความมีมนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอัสสัมชัญ-คอนแวนต์โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และความมีมนุษยสัมพันธ์หลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มโดยมีขนาดของกลุ่ม 6 คน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และความมีมนุษยสัมพันธ์สูงกว่ากลุ่มที่มีขนาด 3 คน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมศักดิ์ นุชมิตร (2547 : 56) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 ที่เรียนโดยการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนแบบโครงการ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม โดยการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนแบบโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่มีความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ปราณี สละชีพ (2546 : 65-66) ได้ทำการศึกษาชุดการสอนซ่อมเสริมโดยใช้กระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์เรื่อง ความยาว พื้นที่ และปริมาตร ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซ่อมเสริมวิชาคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนด้วยชุดการสอนซ่อมเสริม โดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุรพันธ์ กุศลส่ง (2543 : 54-55) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความสามารถและทัศนคติในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนตามแนวทฤษฎีธรรมชาติประกอบกับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กับการสอนตามคู่มือ

ครู การวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนตามแนวทฤษฎีธรรมชาติประกอบกับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ มีความสามารถในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ และทัศนคติต่อการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ สูงกว่าการสอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชูป เดชเพชร (2535 : 66) ทำการวิจัยเรื่องการทดลองเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมของผู้เรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย : วิธีสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนทางไกลที่เรียนด้วยวิธีสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า ผู้เรียนทางไกลที่เรียนด้วยวิธีสอนปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้เรียนทางไกลที่เรียนด้วยวิธีสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนทำการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากผลการวิจัยดังกล่าว แตกต่างกับผลการวิจัย โดยเฉพาะด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ อารีย์ ชุมณี (2546 : 103) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคิดสร้างสรรค์ และมนุษยสัมพันธ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์และการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนโดยการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ความคิดสร้างสรรค์ และมนุษยสัมพันธ์ สูงกว่าการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สง่า วุฒิประจักษ์ (2531 : 76) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ความคิดสร้างสรรค์ และมนุษยสัมพันธ์ สูงกว่าการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ในวิชาภาษาไทยนั้น มีผู้ทำการวิจัยไว้ดังนี้

วิไลวรรณ สันถะโกมล (2535 : 79) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการสอนวิชาวรรณคดีไทย เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และกระบวนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง ในชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้เรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีพัฒนาการด้าน

การเรียนรู้สูงขึ้นที่ระดับความมีนัยสำคัญ 01 แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของทั้ง 2 กลุ่มแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยดังกล่าวขัดแย้งกับผลการวิจัยของ วิไล ราชภัณฑ์ (2539 : 54) ซึ่งได้เปรียบเทียบการสอนภาษาไทย ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนแบบปกติ พบว่าการเรียนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่า การเรียนแบบปกติ และ พจนานพร เชิงว่อง (2528 : 65) ซึ่งได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย และเจตคติต่อวิธีสอนของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 (ปวช.1) ที่เรียนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ ผลการศึกษาปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย และทัศนคติต่อวิธีการสอนกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนทัศนคติต่อวิธีสอนของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังการเรียน สูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และทัศนคติต่อวิธีสอนของนักเรียนกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นพมาศ ตริกุล (2532 : 55) ที่ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย และมนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศกรรมสามัญ ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศกรรมสามัญ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นกัน

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โดยกระบวนการกลุ่มของนักการศึกษาต่างประเทศมีดังนี้

สปรนเจอร์ (Sprengr. 1973 : 15) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนภาษาต่างประเทศด้วยกลุ่ม โดยนำกระบวนการกลุ่มมาใช้สอนวิชาภาษาต่างประเทศที่มหาวิทยาลัยฟูเจินในไต้หวัน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เรียนปีที่ 4 กับผู้เรียนปีที่ 2 ที่เรียนภาษาเยอรมันและเรียนเป็นกลุ่มย่อย แต่ละกลุ่มมีผู้เรียนปีที่ 2 จำนวน 4-5 คน ต่อผู้เรียนปีที่ 4 จำนวน 1 คน ที่มีทักษะการพูดภาษาเยอรมันมาแล้ว ได้ทำการทดลองโดย ผู้เรียนทุกกลุ่มต้องพูดภาษาเยอรมันในระหว่างเรียนกลุ่มย่อย เรียนสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง ผลปรากฏว่าทุกคนได้รับความรู้ด้วยการเรียนเป็นกลุ่มย่อย และเขาได้ทำการศึกษาทำนองเดียวกัน โดยใช้ผู้เรียนปีที่ 4 เป็นครูของผู้เรียนปีที่ 1 ใช้กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อฝึกทักษะทางภาษาแก่ผู้เรียนปีที่ 1 ผลปรากฏว่าผู้เรียนปีที่ 1 ได้มีโอกาสฝึกทักษะทางภาษาเป็นรายบุคคล เพราะหลีกเลี่ยงไม่รวม กิจกรรมกลุ่มไม่ได้ ทำให้เกิดความ

สนใจ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงกิจกรรมกลุ่ม ได้เรียนรู้คุณค่าทางสังคมเกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน การมีชีวิตร่วมกัน การช่วยกันแก้ความผิดพลาดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่ม ตลอดจนมีการพัฒนาทักษะการติดต่อสื่อสาร

แอลเลน และแวนซิคเคิล (Allen and Vansickle. 1984 : 63) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนระดับ 9 - ระดับ 12 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

เดวิส (Davis. 1988 : 3263) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และเจตคติของนักเรียน ที่มีการเรียนแบบร่วมมือกัน ในการ แก้ปัญหาโจทย์คณิตศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนที่เรียนวิชาคณิตศาสตร์ในเกรดที่ 7 จำนวน 104 คน ซึ่งมีความสามารถเฉลี่ยพอ ๆ กัน ออกแบบเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม และให้ใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือกันทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีการใช้เงื่อนไขส่วนบุคคลและเงื่อนไขการแข่งขัน การวัดด้านผลสัมฤทธิ์ใช้แบบทดสอบของโครงการทดสอบการแก้ปัญหาโจทย์ของไอโอวา (Iowa Problem Solving project Tests) การศึกษานี้ใช้เวลา 75 วัน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในด้านผลสัมฤทธิ์ ส่วนการสังเกตข้อมูลชี้ให้เห็นความแตกต่างในด้านรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ของนักเรียน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม นักเรียนที่ใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มมีการใช้ภาษาพูดมากขึ้น ทั้งยังมีปฏิสัมพันธ์ต่อสมาชิกกลุ่มอื่นมากขึ้น และมีคำชี้แจงด้านการปรับสภาพของกระบวนการซึ่งใช้การแก้ปัญหาภายในกลุ่ม การทำงานมากกว่านักเรียนอื่นๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากครูที่ใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มโดยเฉพาะ

นักวิจัยอีกท่านหนึ่งคือ เวบบ์ (Webb. 1978 : 7248-A) ได้ศึกษาเรื่องการเรียนรู้เป็นรายบุคคลและกลุ่มย่อย โดยศึกษาจากผู้เรียนคณิตศาสตร์ ได้ผลสรุปว่าการเรียนขึ้นอยู่กับความสามารถของนักเรียนและความสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่ม

นอกจากนี้ เดอร์ชมิทท์ (Durschmidt. 1978 : 3953-A) ได้ทำการศึกษาผลของการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองของผู้เรียนในกลุ่มทดลอง จำนวน 38

คน โดยการให้เข้าร่วมกลุ่มการสัมมนาที่เปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลได้แสดงศักยภาพที่แท้จริงของ

ตนเอง ส่วนกลุ่มควบคุมจำนวน 63 คน ใช้วิธีการเรียนตามปกติ ผลการทดลองพบว่า กลุ่มทดลองมีการยอมรับตนเองดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เล็กซ์ (Lex. 1973 : Online) ได้ทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติต่อวิธีเรียนของนักเรียนปีที่ 1 ที่เรียนเน้นหนักทางศาสนาและปรัชญาในมหาวิทยาลัย อี น เ ค ดิ น ย นั า 2 กลุ่ม โดยวิธีเรียนแตกต่างกัน คือ กลุ่มทดลองเรียนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และกลุ่มควบคุมเรียนแบบเดิม ผลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้เรียนในกลุ่มทดลองรู้สึกพอใจต่อประสบการณ์ที่ได้รับ และชอบการเรียนแบบกลุ่มสัมพันธ์ เพราะมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง และรู้สึกอิสระในการเรียน

จากผลงานการวิจัยในต่างประเทศ แสดงว่ากระบวนการกลุ่มมีบทบาทต่อการจัดการเรียน การสอนเป็นอย่างยิ่ง ที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ของตน ปรับปรุงตนเองให้ทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ดีขึ้น และยังมีบทบาทต่อการจัดการศึกษาด้านอื่น ๆ เช่น หลักสูตร ผู้สอน ซึ่งเป็นการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากผลการวิจัยทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ไม่พบการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างการเรียนรู้ โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการเรียนด้วยตนเอง แต่พบว่า การเรียนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการเรียนแบบปกติ และผู้เรียนส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดีต่อวิธีสอนและวิชาที่เรียน โดยเฉพาะกับวิชาวิทยาศาสตร์ และวิชาสังคมศึกษา แต่กับวิชาภาษาไทย มีทั้งให้ผลแตกต่างและไม่แตกต่างกับการสอนแบบปกติ ซึ่งยังสรุปแน่ชัดไม่ได้ แต่การนำเอาวิธี กระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็ก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลดี แก่ผู้เรียน ทำให้ได้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้เรียนมีโอกาส เรียนรู้จากกลุ่ม และ มีส่วนรับผิดชอบต่อการเรียนของตน โดยสมาชิกทุกคนในกลุ่มมีการแสดงความคิดเห็น ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ทำให้เกิดความเข้าใจและยอมรับนับถือกัน ซึ่งเป็น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มด้วย